

Karel Čapek, Josef Čapek
Ze života hmyzu

Znění tohoto textu vychází z díla *Ze života hmyzu* tak, jak bylo vydáno v Československém spisovateli v roce 1982 (ČAPEK, Karel. ; ČAPEK, Josef. *Ze společné tvorby : Krakonošova zahrada : Zářivé hlubiny a jiné prózy : Lásky hra osudná : Ze života hmyzu : Adam stvořitel*. 1. soubor. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1982. 432 s. Spisy, sv. 2.).

Další díla Karla Čapka naleznete online na www stránkách Městské knihovny v Praze: www.mlp.cz/karelcapek.

Elektronické publikování díla Karla Čapka je společným projektem Městské knihovny v Praze, Společnosti bratří Čapků, Památníku Karla Čapka a Českého národního korpusu.

ZE ŽIVOTA HMYZU

KOMEDIE O TŘECH AKTECH
S PŘEDEHROU A EPILOGEM

OSOBY:

PŘEDEHRA:

TULÁK

PEDANT

I. AKT:

Motýlové

APATURA IRIS

APATURA CLYTHIA

FELIX }

VIKTOR } motýlové

OTAKAR }

II. AKT:

Kořistníci

KUKLA

CHROBÁK

CHROBAČKA

JINÝ CHROBÁK

LUMEK

JEHO LARVIČKA

CVRČEK

CVRČKOVÁ

PARAZIT

LOUPEŽIVÁ SMEČKA

III. AKT:

Mravenci

PRVNÍ INŽENÝR – DIKTÁTOR
DRUHÝ INŽENÝR – NÁČELNÍK GENERÁLNÍHO ŠTÁBU
SLEPÝ MRAVENEC
VYNÁLEZCE
POSEL
GENERÁLNÍ UBYTOVATEL
NOVINÁŘ
DOBRODĚJ
TELEGRAFISTA
VOJEVŮDCE ŽLUTÝCH
MRAVENCÍ DÉLNÍCI A VOJÁCI, ÚŘEDNÍCI, POSLOVÉ,
DŮSTOJNÍCI, NOSÍTKÁŘI, RANĚNÍ ATD.
VOJSKO ŽLUTÝCH
EPILOG
Život a smrt
PRVNÍ
DRUHÁ JEPICE
TŘETÍ
SBOR JEPIC TANEČNIC
PRVNÍ SLIMÁK
DRUHÝ SLIMÁK
DRVOŠTĚP
TETA
ŠKOLAČKA
POUTNÍK

Obleky u hmyzu celkem lidské: u Motýlů salónní, u Kořistníků občanské, u Mravenců černé, popřípadě žluté, přiléhavé a přepásané šaty dělnické, Jepice v gásových závojích. Hmyzí charakter se vyjadřuje hlavně v pantomimice. Ale vždy to zůstávají lidé, až na to, co skuteční lidé mají hmyzího.

PŘEDMLUVA

O této komedii se během její nedlouhé existence napsalo tolik přívětivých i nevlídných slov, že autorům přichází zatěžko ještě něco připojit k tomu matoucímú a mnohohlasému koncertu. Prý je to “úžasná satira na lásku, bohatství a válku”, ale také” ošklivé, cynické a pesimistické drama, jemuž chybí pravda” (Christian Science Monitor), “hra Jana Křtitele” (Freethinker) a “ukrutný, špinavý kus symbolismu” (Sheffield Daily Telegraph), “otvírač očí frivolních diváků” a “předpotopní podobenství”. “Zabte je,” napsal o autorech berlínský kritik, zatímco Kerr srdečně zdrazil “první pár bratří”, a tak dále. Bylo by příliš obšrné vybírat všechny hrozinky z kritických mazanců upečených doma i jinde.

Nuže k tomu všemu mají autoři nakonec máloco připojiti. Jen v jednom se ohražují: jejich komedie je možná ošklivá, ale není pesimistická. Jeden americký kritik napsal, že divák této hry se táže, nemá-li si podřezat krk, je-li svět tak špatný, jak se mu zde líčí. Tedy autoři zapřísahají diváky i čtenáře, aby to nečinili; nebyloť jejich úmyslem podřezávat lidi. Kdo u čerta vás nutí, abyste se ztotožňovali s motýly nebo chrobáky, cvrčky nebo mravenci či jepicemi? Což z faktu, že tito tvorové jsou tu líčeni jako povaleči a sobci, taškáři a požívači, militaristé a paraziti, plyne nutně důsledek, že jsou jimi míněni lidé? Což ukázka, že majetkové, rodinné nebo státní sobectví je titěrné, hmyzí, ukrutné a všivé, snad dokazuje, že všechno lidské je všivé? Což není proti hmyzu postaven aspoň jeden člověk, tulák, tvor, jenž vše vidí, soudí a hledá cestu? Každý divák nebo čtenář mohl sebe sama hledati v bloudícím tulákovi; místo toho – znepokojen nebo pohoršen – domníval se viděti svůj obraz nebo obraz své společnosti v havěti, jež tu byla – pravdaže s vědomou nespravedlivostí – učiněna nositelem některých špatností. A právě tento optický klam je svědectvím, že autoři nepsali svou “ošklivou a cynickou” satiru nadarmo.

Nemínili psáti drama, nýbrž mystérium ve smyslu docela starém a naivním. A jako v středověkém mystériu vystupovala ztělesněná Lakota, Sobectví nebo zase Ctnost, jsou zde jisté mravní pojmy personifikovány hmyzem: prostě pro větší názornost. Ovšem, Ctnost zde schází; kdyby autoři pustili na scénu dejme tomu včelu jako zosobnění Poslušnosti nebo pavouka jako personifikaci Skromnosti, zdál by se jejich kus asi méně pesimistickým. Že to neudělali, k tomu měli své důvody; zrcadlo, jež nastavili životu, bylo

úmyslně a tendenčně křivé a pokřivilo by hubu i nejspanilejší lidské Ctnosti. A hle, zlomyslný trik se nad očekávání podařil: bezpočet lidí rozpoznal člověka v té pokřivené grotesce a uvědomil si, že je cosi ošklivého, ukrutného a nicotného i tam, kde není zvykem to hledat. Nepsali jsme o lidech ani o havěti polní: psali jsme o jistých špatnostech. A to, bůhví, není špinavý pesimismus, shledá-li se, že špatnost je něco všivého a mizerného; není to ovšem ani povznášející, ani originální, ale o to tu skutečně nešlo.

A tak měli spíš pravdu ti, kdo tuto komedii nazvali “obnošenou alegorií”. Namouduši je strašně obnošená, tak říkajíc koupená v Židech a ještě obrácená; ale věřte, morálku je těžko hlásat ve smokingu; smokingová morálka by také vypadala podstatně jinak než to, co jsme chtěli lidem říci touto hrou.

PŘEDEHRA

Zelená lesní mýtina

TULÁK (vymotá se z kulis, klopýtaje, a padne): Haha, haha, hahaha, to je švanda, že? To nic nedělá. Nemusíte se smát; já jsem si totiž neublížil.

(Opře se o lokty.) Vy – vy – vy si myslíte, že jsem opilý? Ba ne. Já přece ležím pevně. Viděli jste, jak rovně jsem padnul. Jako strom. Jako hrdina. Předváděl jsem – pád – člověka. Jaká podívaná!

(Usedne.) Kdepak, já se nemotám. Já ne, ale všechno ostatní je opilý, všechno se motá, všechno se točí dokola, pořád dokolečka – Haha, už dost, vždyť mně je z toho nanic!

(Rozhlíží se.) Tak co? Všechno se točí kolem mne. Celá země. Celý vesmír. Přílišná čest pro mne. (Rovná si šaty.) Odpusťte, nejsem na to oblečen, abych byl středem harmonie sfér. (Hodí na zemi čepici.) Tak, tady je střed. Točte se kolem mé čepice, tu to neporazí. Kde jsem vlastně přestal?

Aha, už vím. Padnul jsem pod svým křížem. A ty sis myslela, květinko, že jsem opilý? Veroniko, rozrazilo, nenadýmej se tak svou střízlivostí! Tvé listy, veroniko, se dávají na rány; počkej, rozrazilo, položím do tebe

své srdce. Já neříkám, že nejsem opilý; kdybych měl kořeny jako ty, netoulal bych se po světě jako pobuda. Tak je to. A kdybych se netoulal po světě, nepoznal bych tolik věcí. Vždyť jsem byl járkou i na té velké vojně; vždyť já jsem uměl i latinsky, a dnes umím všechno. Kydat hnůj, zametat ulice, hlídat, čepovat pivo a všechno ostatní. Všechno, co jiný nechce dělat. Teď vidíš, kdo jsem. Kdepak jsem vlastně přestal? –

Aha, už vím. Ano, to jsem já; mne znají všude. – Já jsem totiž člověk. Nikdo mne jinak nejmenuje. Říkají mně “člověče, já vás dám sebrat”, nebo “člověče, uklid'te, udělejte, přineste mně tohle”, nebo “táhněte, člověče!” A já se tím neurazím, že jsem člověk. Kdybych někomu řekl “člověče, dejte mi šesták”, urazil by se. Když se mu to nelíbí, dobrá; budu ho považovat za motýla, nebo za chrobáka, nebo za mravence, zač kdo chce. Vždyť mně je to všechno jedno, člověk nebo hmyz. Já nechci nikoho napravovat. Ani hmyz, ani člověka. Já se jen dívám.

Já se jen dívám. Kdybych měl kořen nebo cibuličku v zemi, díval bych se na nebe (zvedne se na kolena), do nebes! Do smrti bych se díval rovnou do nebe! (Vstane.) Ale že jsem člověk, musím se dívat na lidi. (Rozhlíží se.) A já je vidím.

PEDANT (vběhne se sítěkou na scénu): Haha, oho, hoho, ha, haha, ach ty krásné exempláře! Apatura Iris! Apatura Clythia! Barvoměnka duhová a batolec modrolesklý! Haha, ty nádherné kusy! Oho, oh, ehe, počkej, už tě mám! Oho, ha, už jsou zase pryč! – Haha, jen opatrně, pozor, pst, pozor, tiše, tiše, ech, ech, pomalu, pomalu, – aha, oho, ho, pozor, pozor, heč! – Oho, oh, hoho –

TULÁK: Hej, načpak ty motýle chytáte? Má úcta, vašnosti.

PEDANT: Tiše, tiše, pozor! Nehýbejte se! Sedají na vás! Motýli. Batolci. Nymphalidae. Pozor, nehýbat se! Sedají na všechno, co páchne. Na bláto. Na výkaly. Na mršiny. Pozor, sedají na vás. Oh, oho, ohoho, ech!

TULÁK: Nechte je, hrajou si.

PEDANT: Co, cože, hra? Hra je jen úvod k páření. Haha, je doba páření; sameček stihá samičku, snoubenka prchá, voní, láká, pronásledovatel ji lechtá tykadly, klesá unaven, samička letí dál, přijde nový, silnější, statnější, samička prchá, dráždí a voní, milenec za ní, aha, aha! Chápete už? To je řád přírody; věčný zápas lásky; věčné snoubení; věčné, věčné, věčné pohlaví! Pst, pst, tiše!

TULÁK: A co s nimi děláte, když je chytíte?

PEDANT: Cože? Motýl musí být určen, datován a vřazen do sbírky; ale nesetři pelu! Síťka budiž z jemného tkaniva! Motýl buď pozorně usmrcen stisknutím hrudi! A napíchnut na špendlík! A napnut papírovými proužky! Do sbírky uložen řádně vyschlý! Budiž chráněn před prachem a moly! Vlož do skříňky hubku s kyanidem!

TULÁK: A proč to všechno?

PEDANT: Z lásky k přírodě. Člověče, vy nemáte lásky k přírodě! – Aha, tu zas je máme. Haha, pozor, pozor, tiše, ech, ech! Mně už neutečete, hehe, oh, hoho, ech, ech – (odbíhá).

TULÁK:

Snoubení věčné, věčný zápas lásky,
ba je to tak; je stálý čas páření,
jak řekl pedant. Račte odpustit,
já že jsem opilý? Vždyť vidím dobře,
všechno je dvojmo, všechno dělá pár,
tam, tady, tuhle, tamhle zas a všude,
všecko je v páru. Oblaka, mušky, stromy,
všechno se objímá, tře, lichotí, dráždí a honí,
ptáčkové v koruně, vždyť já vás vidím, já vás vidím,
já vidím všechno. A vy dva, vy ve stínu tam,
vidím vás splétat prsty, zápasit horce a tiše,
nikdo si nemyslete, že ho nevidím odtud.
To – je – páření věčné. Račte dovolit,
opilý jsem, ale hodný.

(Zakryje si oči.)

Nevidím nic.

Dělejte si, co chcete. Než odkryju oči, křiknu. –

(Tma.)

– Vše chce být párem; ty jen, který tu potmě stojíš,
sám, sám, sám bloudíš klikatou cestou,
marně, marně, marně bys rozpřáhl obě ruce
v honičce lásky. Dost. A vy se mějte rádi,
já vám to chválím; je to dobrá věc

a přírody moudrý řád, jak řekl těž pedant.
– Vše má být párem. Vidím líbeznou
zahradu lásky květy vystlanou,

(Zadní opona se zvedá.)

kde mladé páry, krásné dvojice,
motýli větrem lásky nesení,
v blaženém letu, jako by si hráli,
bez konce nesou věčné snoubení.
Neb vše chce býti párem.

(Odkryje si oči.)

(Scéna se rozsvětlí.)

Kde to jsem?

JEDNÁNÍ PRVNÍ

Motýlové

Azurový, zářící prostor, vystlaný, květy a batikovými polštáři; zrcadla, stolek, na němž jsou připraveny pestré sklenice s chlazenými nápoji a stébélky k pití. Vysoká barová sedátka.

TULÁK (mne si oči a rozhlíží se): Hele, ta krásoucí krása! Vždyť je to jako
– jako v ráji! Ani malíř by to líp nevymaloval! A jak to tu voní!

CLYTHIE (vběhne se smíchem na scénu).

OTAKAR (honí ji): Miluji vás, Clythie!

(Clythie běží se smíchem pryč. Otakar za ní.)

TULÁK: Motýli. Aha, motýli. Hrajou si. Já bych se na to koukal, kdybych
nebyl tak – (čistí si šaty). A co, ať mne vyženou; já si tu lehnu. (Sbírá
polštáře.) Lehnu. Namouduši že lehnu. (Ustele si v proscénii.) A když

se nám to nebude líbit, zavřeme očička a hezky se vydadáme. (Ulehne.)
Tak.

(Vejde Felix.)

FELIX: Kde je Iris? Viděl jsem ji pít vůni květů – – Iris! Iris! Kdybych aspoň našel na tebe rým! (Sedne si do polštářů.) “Spanilá Iris, jež plamen čirý’s – Ach ne. Něco jiného: “- tu láska mé srdce oděla v démantový kyrys –” Kyrys – Iris; to je vzácný rým. Před tím by mělo být něco hrozně zoufalého; rozvrat, bolest a smrt; a pak náhlý obrat: “tu láska mé srdce oděla v démantový kyrys a vdechla mi sílu anděla – Iris, Iris, Iris!” To by šlo. – Ale kde zase je Iris? Jak může pořád s tím Viktorem, ó! “Zda zhořkne chvílemi na božských rtech tvých, Iris, ten úsměv vítězný, kdy zmaru bolestný rys –” Z toho udělám elegii, v pravidelných alexandřínech, až se v ní zklamu. Ach, úděl básníka je trpět.

(Smích za scénou.)

FELIX: To je Iris. (Zády k příchodu, obraz jemného smutku, opře hlavu o dlaň. Vběhne Iris, za ní Viktor.)

IRIS: Felixi, chlapečku, vy jste tu sám? A tak zajímavě smutný?

FELIX (otočí se): Vy, Iris? Ach! Netušil jsem –

IRIS: Proč si nehrajete venku? Vždyť je tam tolik děvčat!

FELIX (vyskočí): Vy víte, Iris, že – že mne nezajímají.

IRIS: Ach chudáčku! Proč ne?

VIKTOR: Ještě ne?

FELIX: Už ne.

IRIS (sedne do polštářů): Slyšíte to, Viktore? A to mně říká do očí! Pojd’te sem, pane nezdvořáku; sedněte si tady, blíž, ještě blíž! Povězte, miláčku, vás už ženy nezajímají?

FELIX: Ne. Jsem jich syt.

IRIS (mohutně vzdychne): Ó vy muži! Jak jste cyničtí! Jen užívat, co nejvíc užívat, a pak řekne každý: Jsem jich syt. Jak je to hrozné být ženou!

VIKTOR: Proč?

IRIS: My nejsme nikdy syty. – Jakou vy máte minulost, Felixi! Kdy jste miloval poprvé?

FELIX: Nevím už. Příliš dávno. A ani to nebylo poprvé. Byl jsem tehdy na gymnáziu –

VIKTOR: Aha, byl jste ještě housenka. Zelená housenka, která žere listí.

IRIS: Felixi, byla to bruneta? Byla krásná?

FELIX: Krásná jako den, jako azur, jako –

IRIS: – jako kdo? Rychle.

FELIX: Krásná jako vy.

IRIS: Felixi, drahoušku, milovala vás?

FELIX: Nevím. Nemluvil jsem s ní nikdy.

IRIS: Proboha co jste s ní tedy dělal?

FELIX: Dával jsem se na ní zdáli –

VIKTOR: – sedě na zeleném listě –

FELIX: – a psal básně; dopisy; první román –

VIKTOR: Úžasné, co listů taková housenka spotřebuje.

IRIS: Vy jste protiva, Viktore! Podívejte se, Felix má oči plné slz. Není to hezké?

VIKTOR: Slzy? To se mu sbíhají v očích sliny. Při tom, co může vidět –

IRIS: Jděte! Felixi, že nic nevidíte?

FELIX: Není pravda, že mám v očích slzy. Na mou čest!

IRIS: Ukažte? Podívejte se mi do očí, rychle!

VIKTOR: Jeden, dva, tři, čtyři – Věděl jsem, že to děle nevydrží.

IRIS (směje se): Honem, Felixi, jaké mám oči?

FELIX: Azurově modré.

IRIS: Vy jste dobrý. Hnědé. Ach, kdosi mně říkal, že jsou zlaté – – Já nemohu cítit modré oči. Jsou tak studené, tak bez vášně. Pravda, chudáček Clythie má modré oči. Máte rád její oči, Felixi?

FELIX: Clythie? Nevím. Ano, má krásné oči.

IRIS: Jděte, vždyť má tak hubené nohy! Ach jak špatně se vyznáte v ženách, vy básníci!

VIKTOR: Četla jste poslední báseň Felixovu? (Vytahuje z kapsy sešit.) Vyšla v almanachu Jaro.

IRIS: Honem, přečtete mi ji!

FELIX: Ne, já nedovolím, abyste ji četl! (Chce vstát.) Je špatná! Je stará! To už jsem dávno překonal!

IRIS (zadrží ho): Pěkně sedět, Felixi!

VIKTOR: Jmenuje se Věčný pád.

FELIX (zacpává si uši): Ale já nechci, abyste ji četl!

VIKTOR (čte s emfází):

“Jen dolů, dolů spět,
toť meta vytoužená:
svět chce být polosvět,
žena – být položena –”

IRIS: To je vtipné, že Viktoro? Fuj, Felixi, kde jste tohle vzal?

VIKTOR:

“Sen chce se skutkem stát a
láska být consummata,
vše věčně padá dolů:
děvčátko, padněm spolu.”

IRIS: Padnout, tomu rozumím; ale co je to “consummata”?

VIKTOR: To je láska, která, hm, která došla cíle.

IRIS: Jakého cíle?

VIKTOR: Inu, svého vlastního.

IRIS: Fuj, to je ohavnost! Felixi, vy jste napsal takovou věc? Já se vás bojím! Jak jste zkažený! Je latina vždycky tak nemravná?

FELIX: Slitování, Iris! Je to tak špatná báseň!

IRIS: Proč špatná?

FELIX: Nemí v ní ještě to... to... to pravé.

IRIS: Aha. Viktoro, najděte můj vějíř v zahradě!

VIKTOR: Prosím, nebudu rušit. (Odejde.)

IRIS: Honem, Felixi! Povězte mně to pravé. Mně můžete říci všechno.

FELIX: Iris, Iris, jak ho můžete snést u sebe? Takového starého hejska!
Takového dědka od loňska! Takového odřeného satyra!

IRIS: Viktora?

FELIX: Jak nízce se na vás dívá, na lásku, na všechno! Tak nestoudně!
Tak... tak... tak surově! Jak to můžete trpět?

IRIS: Chudáček Viktor! Je tak pohodlný! Ne, Felixi, mluvte o poezii. Já mám tak ráda poezii! “Sen chce se skutkem stát...” (Klesá do polštářů.)

Felixi, vy máte ohromný talent! “Děvčátko, padněm spolu!” Bože, jak je to vášnivě řečeno! Řekněte, Felixi, básníci jsou hrozně, hrozně vášniví, vidíte?

FELIX: Ó Iris, to už jsem dávno překonal, tu báseň.

IRIS: Kdyby jen ta latina nebyla tak sprostá! Všechno, všechno snesu, ale nesmí to mít ošklivé jméno. Felixi, k ženám musíte být delikátní.
Kdybyste mne teď políbil, dal byste tomu také tak hrozné jméno?

FELIX: Iris, jak bych se mohl opovážit – vás políbit!

IRIS: Mlčte, vy muži jste schopni všeho. Felixi, nakloňte se ke mně. Komu jste věnoval tu báseň? Clythii?

FELIX: Ne! Ujišťuji vás – –

IRIS: Komu tedy?

FELIX: Nikomu, na mou čest nikomu. Totiž všem ženám na světě.

IRIS (zvedne se na lokty): Proboha, vy jste jich tolik kon... kon... jakže se to jmenuje?

FELIX: Iris! Já vám přísahám – –

IRIS (klesá do polštářů): Felixi, vy jste strašný svůdník! Řekněte, která byla vaší milenkou?

FELIX: Iris, neřeknete to nikomu? Jistě ne?

IRIS: Ne.

FELIX: Tedy – žádná.

IRIS: Kdože?

FELIX: Žádná dosud. Na mou čest.

IRIS: Ó vy lháři! Kolik žen jste už musel na tohle dostat, vy neviňátko!
Felixi, Felixi, já do vás vidím! Jak jste nebezpečný!

FELIX: Iris, nesmíte se mi smát. Já jsem prožil hrozné věci ve fantazii.
Strašlivé zklamání. Bezpočtu lásek, ale jen ve snu. Sen je život básníka.
Znám všechny ženy, a nepoznal jsem žádnou. Na mou čest, Iris.

IRIS (opře se o loket): A proč tedy říkáte, že jste žen syt?

FELIX: Ach Iris, každý snižuje to, co nejvíc miluje.

IRIS: Brunety?

FELIX: Ne, sen. Věčný sen.

IRIS: “Sen chce se skutkem stát...” Vy máte tak vášnivé oči! Vy jste úžasný talent, Felixi! (Klesá do polštářů.) Nač teď myslíte?

FELIX: Na vás. Žena je hádanka.

IRIS: Uhodněte ji; ale prosím vás, Felixi, jemně.

FELIX: Nevidím na dno vašich očí.

IRIS: Tedy začněte odjinud.

FELIX: Já... Iris... skutečně...

IRIS (prudce usedne): Felixi, já mám dnes náladu! Jak je to hloupé být ženou! Já bych dnes chtěla být mužem, dobývat, svádět, líbat... Felixi, já bych byla hrozně vášnivý muž. Já bych... já... já bych každého strhla dívoce, nezkontrolně... Škoda že nejste děvče! Budeme si hrát, chcete? Vy budete Iris a já budu váš Felix.

FELIX: Ne, Iris. Je příliš odvážné být Felixem. To znamená chtít, chtít něco...

IRIS (mroucím hlasem): Ach Felixi, všechno!

FELIX: Je něco většího než chtít všechno.

IRIS: A to je...

FELIX: Chtít něco nemožného.

IRIS (zklamaně): Máte pravdu. Vy máte vždycky pravdu, ubohý Felixi.

(Vstane.) Cože Viktor tak dlouho nejde? Nechtěl byste ho zavolat?

FELIX (vyskočí): Iris, čím jsem vás urazil? Ach, řekl jsem příliš mnoho!

IRIS (točí se před zrcadlem): Mnoho toho zrovna nebylo.

FELIX: Chtít nedosažitelné! Iris, byl jsem šílený, že jsem vám to řekl!

IRIS: Nebo aspoň nezdvorný. Můj hochu, to je k uzoufání, jakou práci si s vámi dávám. Když jsme v ženské společnosti, nesmíme se tvářit, jako bychom toužili po něčem, co tu není.

FELIX: Nedosažitelné je tady.

IRIS (ohlíží se): Kde?

FELIX (ukazuje do zrcadla): Váš obraz, Iris.

IRIS (směje se): Můj obraz? Vy jste se zamiloval do mého obrazu?

(Rozpíná ruce do zrcadla.) Hleďte, můj obraz vás vyslyšel. Obejměte jej! Líbejte jej, honem!

FELIX: Je nedostupný jako vy.

IRIS (obráčí se k němu): Já že jsem nedostupná? Jak to víte?

FELIX: Kdybych to nevěděl, nemiloval bych vás.

IRIS: Felixi, jaká škoda, že jsem tak nedostupná!

FELIX: Ach, Iris, není pravé lásky než v nedostupnu.

IRIS: Myslíte? (Tahá ho za vlasy a zpívá:) "Děvčátko, padněm spolu."

FELIX: Neopakujte tu báseň!

IRIS: Složte nějakou na mne, rychle! Někakou vášnivou!

FELIX:

Když v nejzazší chvíli křikl jsem:

ó smrti, slyš mou výzvu,

kde bývalo srdce, vlož ruku sem,
a najdeš jedinou jizvu –
tu láska mé srdce oděla
v démantový kyrys
a vdechla mi sílu anděla –
Iris, Iris, Iris!

IRIS: Iris – kyrys! Jak je to krásné!

CLYTHIE (za scénou): Iris! Iris!

IRIS: Už je zas tady! I s tím svým protivným ženichem! Právě když jsme...

CLYTHIE (vběhne se smíchem): Považ si, Iris, Otakárek říká... Ach, ty tu máš Felixe. Jak se máte, chlapečku? Iris, tys ho trápila, vid'? Je tak červený!

OTAKAR (vběhne): Ted' vás mám, Clythie... Ach pardon! Klaním se, Iris. Nazdar, hochu.

FELIX (sedne si do polštářů): Mh! –

IRIS: Ale ty jsi uhřátá, Clythie.

CLYTHIE: Otakárek mne honil.

OTAKAR: Clythie letěla a já jsem musel za ní.

VIKTOR (vchází): Haló, dobrá společnost se schází. (Zdraví Clythii:) Tě pic, snoubenci.

CLYTHIE: Uf, to mám žízeň! (Pije stébélkem z kalíšku.)

IRIS: Šetři se, drahoušku. Vid'te Viktore, že se zase zhubla? Vypadáš hrozně.

CLYTHIE: Děkuju. Miláčku, ty jsi tak mateřská.

VIKTOR: Byli jste včera na luční slavnosti?

CLYTHIE: Bah, včera! Vy jste hotový dějepis.

OTAKAR: Báječné počasí.

IRIS (ke Clythii): Počkej, cukroušku. (Upravuje jí živůtek.) Cos to dělala? Máš natržený živůtek.

CLYTHIE: To mne snad Otakárek ušlápl.

IRIS: Ušlápl? Až skoro na krku?

CLYTHIE: Podívej se na něj, vždyť je samá noha. Vid', Noho?

OTAKAR: Pardon?

VIKTOR: A co jsem já?

CLYTHIE: Samý jazyk. Když se na mne podíváte, mám pocit, jako byste mne olízl. Hu!

IRIS: Ale Clythie! A co je Felix?

CLYTHIE: Chudáček, ten je tak smutný! (Klesne k němu.) Co je vám, princí?

FELIX: Přemýšlím.

CLYTHIE: Jděte! K čemu pořád přemýšlet?

FELIX: Mužové mají ducha, aby ho užívali.

CLYTHIE: A ženy?

FELIX: Aby ho zneužívaly.

IRIS: Výborně, Felixi!

CLYTHIE (vstane): Ten ohava mne nenávidí.

VIKTOR: Držte se toho, Clythie, to je první krok k lásce.

OTAKAR: Pardon?

IRIS: Felix a láska? Co tě napadá! Vždyť napsal o ženách, počkej...

FELIX: Iris, snažně vás prosím!

IRIS:

“Jen dolů, dolů spět,
toť meta vytoužená:
svět chce být polosvět,
žena – být položena –”

CLYTHIE: Být co?

IRIS: Být položena.

VIKTOR: Felixi, svatoušku, vy jste už položil tolik žen?

OTAKAR: Hahaha, položena! To je výborné! Já myslel polo-žena!

Hahaha, položena!

IRIS (recituje dále):

“Sen chce se skutkem stát...”

CLYTHIE: Počkej, Otakárek se bude ještě smát.

OTAKAR: Hahahaha!

FELIX: Já nedovolím, abyste to přednášeli! To jsem už překonal!

IRIS: Felix má ohromný talent. Že by nikdo z vás nenašel rým na slovo

“Iris?

CLYTHIE: “Iris, široká jak čtyry’s.”

FELIX: Ó bože, mlčte už!

OTAKAR: Hahaha, to je báječné! Iris, čtyrys!

IRIS (překoná se): Drahoušku, ty máš zvláštní názory o poezii.

VIKTOR: Co chcete? Její celá poezie je v řeči nevázané.

IRIS: Máte pravdu, Viktore.
OTAKAR: Hahaha, nevázané řeči! To je výtečné!
CLYTHIE: Felixi, vy jste vpravil Iris do vázané řeči! Já myslím, že ji to musí škrtit.
IRIS: Nechat Felixe! Věřili byste, jaký krásný rým na mne udělal? Hádejte!
VIKTOR: Vzdávám se.
CLYTHIE: Honem, Iris! Ale ať je to poetické.
IRIS (vítězně): Kyrys!
VIKTOR: Cože?
IRIS: Kyrys.
CLYTHIE: Bože ten hrubec! Felixi, řekl jste to skutečně?
IRIS: Co je na tom zlého?
CLYTHIE: Vzpomenout si na kyrys! Ženská jako kyrysník!
OTAKAR: Hahaha, kyrys! To je švanda!
FELIX (vyskočí): Ale – démantový kyrys!
IRIS: Jděte, vy jste nemotora! Klacek! Protiva! Mám vás potud, slyšíte?
VIKTOR: Felixi, jak velik jsi!
IRIS (tleská): Výborně, Viktore! Vy jste ohromně duchaplný.
CLYTHIE: Dobrý bože, Viktorovi se přihodil rým!
OTAKAR: Hahaha, Felixi, velixi! To je dobré!
VIKTOR: Odpusťte, Clythie. Pro mne je poezie příliš blond.
CLYTHIE: Hu, ten má vlhké oči! Nedívejte se na mne, jsem pak celá mokrá.
OTAKAR: Básnit, to nic není.
VIKTOR: Básnit, to je lhát nebo bavit.
IRIS: Ó ne. Vzbuzovat city. Já mám hrozně ráda city.
OTAKAR: Zdar.
CLYTHIE: Jaký zdar?
OTAKAR: Rým na Otakar, haha! Dobrý, že?
VIKTOR: Tak zvaný mužský.
OTAKAR: Hahaha, to bych řekl že mužský! Ó!
CLYTHIE: Viktore, udělejte nějaký mužský rým.
VIKTOR: Proč?
CLYTHIE: Abyste jednou udělal něco mužského.
OTAKAR: Lásky žár. Mužský rým na Otakar, hahaha!
IRIS: Vy máte ohromný talent, Otakare. Proč vlastně nepíšete básně?

OTAKAR: Já? Ha hm! Jaké?

IRIS: O lásce. Já zbožňuji poezii.

OTAKAR: Bujný tvar.

IRIS: Který tvar? Koho tím myslíte?

OTAKAR: Hahaha, rým!

IRIS: Otakare, vy máte úžasně básnickou duši.

CLYTHIE (zívá): Přestaňte s literaturou. To mne už ze srdce nudí.

IRIS: Ze srdce? Slyšíte, chudinka Clythie si myslí, že má někde nějaké srdce.

CLYTHIE: Nevadí. Zato ty jsi samé srdce. Miláčku, ty si na srdci i sedíš.

OTAKAR: Hahaha, samé srdce!

CLYTHIE: A dokonce měkké.

IRIS: Nevadí, drahoušku. Aspoň nejsem tak – lehká jako někdo.

CLYTHIE: Máš pravdu. Ty jsi těžký případ.

IRIS: Clythie! Dej si pozor!

VIKTOR: Ale Iris, přejte jí to! Duch je to jediné, co může Clythie ukázat.

IRIS (tleská): Výborně, Viktore!

CLYTHIE: Vám jsem už, Viktore, ukázala něco víc.

VIKTOR: Není možno! A co?

CLYTHIE: Záda a dveře.

VIKTOR: Samá prkna, pfi!

IRIS: Hahaha! Viktore, vy jste ohromný společník! Hned bych vám dala hubičku! Já mám hrozně ráda duchaplnost. Pojdte, že mne nechytíte?
(Běží ven.)

VIKTOR: Poč-poč-počkejte! (Běží za ní.)

CLYTHIE: Ty huso! Ty můro! Ty bečko!

OTAKAR: Ha hm!

CLYTHIE: Jděte, pane! Nejste k ničemu! Felix?

FELIX (vyskočí): Prosím?

CLYTHIE: Jak jste se do ní mohl zamilovat?

FELIX: Do koho?

CLYTHIE: Do té staré generace. Do toho kyrysníka.

FELIX: Do kohože?

CLYTHIE: Do Iris.

FELIX: Já? Co vás napadá! Ne, to je tak dávno!

CLYTHIE: Chápu. Iris je hrozně omezená. Říkám vám, hrozně. Má nohy jako sudy. Ach Felixi, ve vašem mládí máte ještě tolik iluzí o ženách! (Sedne si do polštářů.)

FELIX: Já? Ujišťuji vás, Clythie – Na mou čest, to jsem už tak dávno překonal!

CLYTHIE: Ne, Felixi, vy neznáte žen. Sedněte si se mnou, nechcete? Nemáte ponětí, jaké jsou. Jejich názory! Jejich horizont! A jejich těla, brrr! Vy jste tak mlád...

FELIX: To není pravda! Já nejsem už mlád. Já jsem tolik prožil!

CLYTHIE: Musíte být hodně mlád. To je tak moderní! Být mlád, být motýlem, být básníkem, je na světě něco krásnějšího?

FELIX: Ne, Clythie. Úděl mládí je trpět. A úděl básníka – trpět stonásob. Na mou čest.

CLYTHIE: Úděl básníka je hrozně se radovat; a oslavovat život; víte, milostný, štědrý, zelený život. Ach Felixi, vy mně připomínáte první lásku.

FELIX: Koho?

CLYTHIE: Nikoho. Žádná má láska nebyla první. Hu, ten Viktor! Mně se muži tak protiví! Budeme přítelkyněmi, Felixi, chcete?

FELIX: Přítelkyněmi?

CLYTHIE: Vy přece o lásku nestojíte. Láska je tak nízká... Ach, já bych chtěla něco hodně zvláštního a čistého! Něco nevšedního! Něco nového!

FELIX: Báseň?

CLYTHIE: Taky třeba. Vidíte, jak vás mám ráda.

FELIX: Počkejte! (Vyskočí nadšen.)

Do srdce mi vlétla
jako do dětské zřítelnice
paprsek světla.
Když jsem ji potkal, mákem zaplála,
celičká vzkvetla
a plachostí svou mne podarovala.

CLYTHIE (vstane): Co je to?

FELIX: Báseň. Začátek.

CLYTHIE: A jak je to dál?

FELIX: Hned vám přinesu konec. (Letí pryč.) Teď jsem překonal všechno, co jsem psal dosud. (Odletí.)

CLYTHIE: Uf! (Obrátí se k Otakarovi, jenž zatím, mohutně opřen, kroutil své kníry.) Tak co, ty velká Noho? Necháš už těch tykadel!

OTAKAR: Buď má. Buď konečně má!

CLYTHIE: Ruce pryč!

OTAKAR: Buď má! Vždyť jsme snoubenci! Já... já už...

CLYTHIE: Otakárku, vy jste krásný!

OTAKAR: Miluju vás báječně.

CLYTHIE: Já vím. To je krásné, jak vám bouchá srdce. Řekněte "ha"!

OTAKAR: Ha!

CLYTHIE: Ještě.

OTAKAR: Hm ha!

CLYTHIE: Jak vám to duní v prsou! Jako když hřmí. Otakárku, vy jste strašlivě silný, že?

OTAKAR: Cly... Cly... Cly...

CLYTHIE: Co zas?

OTAKAR: Buďte má!

CLYTHIE: Neračte být nudný.

OTAKAR: Já... vás...

CLYTHIE: Já vás taky...

OTAKAR (chytá ji): Buď má!

CLYTHIE (prchá): Snad byste nechtěl, pane, abych vám snášela vajíčka!

OTAKAR: Zbožňuju vás vášnivě!

CLYTHIE (prchá): Zanic! Zanic! Abych si zkazila postavu!

OTAKAR (honí ji): Já... já... já chci...

CLYTHIE (směje se a letí ven): Čekat, ještě čekat! Nebýt netrpělivý!

OTAKAR (letí za ní): Clythie, buď má!

(Odběhnou.)

TULÁK (vstává):

Kšš. Už je to pryč, ta strakatá havěť lásky.

Pěkně se na to koukalo, jak si to pořád hraje;

k smíchu ta honěná věčná, haha ty nožičky hmyzí,

haha ty dychtivé zadečky pod křídly hedvábnými,

s tímhle mi dejte pokoj, tohle my jářku známe:

vždyť – je – to – láska!

CLYTHIE (přiletí z druhé strany, líčí se a pudruje u zrcadla): Uf! Utekla jsem mu. Haha!

TULÁK:

Haha ta společnost salónní, hahaha poezie,
cucání požitků života stébélky nejtenčími,
ty výstříhy přerozkošné, city a sladké tření,
věčná lež věčných milenců věčně bez ukojení,
vždyť je to k čertu hmyz!

CLYTHIE (přiletí k němu): Vy jste motýl?

TULÁK (čepicí po ní): Kššš!

CLYTHIE (odletí): Vy nejste motýl?

TULÁK: Já jsem člověk.

CLYTHIE: Co je to? Je to živé?

TULÁK: Je.

CLYTHIE (přiletí): Miluje to?

TULÁK: Miluje. Je to motýl.

CLYTHIE: Jak jste zajímavý! Proč nosíte černý pel?

TULÁK: To je špína.

CLYTHIE: Ach, čím tak krásně voníte?

TULÁK: Potem a nečistotou.

CLYTHIE: Tvá vůně mne opjí. Je tak nová!

TULÁK (čepicí po ní): Kšš, nestydo!

CLYTHIE (odletí): Chytej! Chytej!

TULÁK: Neřesti hravá, ničemná pelešnice –

CLYTHIE (blíž k němu): Jen přivonět! Jen okusit! Jste tak originální!

TULÁK: Podobnou tobě jsem jednu už potkal, frejříko! Proč jsem ji vlastně měl rád. (Chytí Clythii.) Takhle za ručičky hmyzí jsem tenkrát ji držel a prosil, do očí se mi smála, a já jsem ji tehdy pustil. Oh, zabít raději! (Pustí ji.) Leť si, ty můro, nechci tě vidět!

CLYTHIE (odletí): Hu, vy jste divný! (Pudruje se před zrcadlem.)

TULÁK: Necudo navoněná, fíleno, vychrtlá kozo, hlade –

CLYTHIE (blíž k němu): Ještě! Ještě! Je to tak krásné, tak surové, tak silné!

TULÁK: Co, dotěro, to ti je málo? Mám ti nasolit na zadek, ty bledničko nestydatá?

CLYTHIE: Miluju tě! Ach, zbožňuju tě!

TULÁK (couvá před ní): Jdi, jdi, jdi! Jsi hnusná!
CLYTHIE: Jak jste nudný! Protivo! (Češe se u zrcadla.)
IRIS (vrací se uhřátá): Napít, honem!
CLYTHIE: Kdes byla?
IRIS (pije stébélkem): Venku – ach! To je horko!
CLYTHIE: Kdes nechala Viktora?
IRIS: Viktora? Jakého Viktora?
CLYTHIE: Vždyť jsi šla s ním – –
IRIS: S Viktorem? Ale ne... Aha, už vím. (Směje se.) Ne, to ti byla švanda!
CLYTHIE: S Viktorem?
IRIS: Právě. Počkej, to se nasměješ! Tak on ti běží za mnou, a pořád “poč-poč-počkejte... poč-poč-”, hahaha, jen si to představ!
CLYTHIE: Kde zůstal?
IRIS: Vždyť ti to povídám: letí za mnou jako blázen, a najednou, hahaha, přiletěl pták a sežral ho.
CLYTHIE: Není možná!
IRIS: Namouduši! Najednou to udělalo frrr a bylo to. Já jsem se nasmála... (Vrhne se do polštářů a ukrývá tvář.)
CLYTHIE: Co je tí?
IRIS: Hahaha! Ti – ti – ti mužští!
CLYTHIE: Viktor?
IRIS: Ne, Otakar. Viktora sežral pták. Považ si, hned potom přiletí ten tvůj Otakárek, oči má takhle, zrovna hoří a hned, hahaha –
CLYTHIE: Co hned?
IRIS: A hned na mne: Buďte má! Miluju vás báječně, hahaha!
CLYTHIE: Iris, co jsi udělala?
IRIS: Hahaha, nech – nech mne! Mi-mi-miluju vás ohromně! Mu-sí-te být má-má-má –
FELIX (přiletí s básničkou v ruce): Clythie, už to mám! Poslouchejte. (Čte s nesmírným citem):
Do srdce mi vlétla
jako do dětské zřítkelnice
paprsek světla.
IRIS (s hlavou v polštářích, hystericky se směje): Hahaha!
FELIX (přestane číst): Co je to?
IRIS (vzlyká): Ten surovec! Fuj! Nestyda! Já bych ho uškrtila!

CLYTHIE: Otakara?

IRIS (vzlyká): Abych mu teď – teď – abych teď snášela vajíčka! Ten surovec! Va-va-vajíčka mít! Já budu hrozná!

Ten – ten – hahaha!

FELIX: Jen poslouchejte, Clythie. Je to docela v novém směru:

Když jsem ji potkal, mákem zaplála,
celičká vzkvetla

a plachostí svou mne podarovala.

“Já jsem to,” praví, “ty neznáš mne,
já sama, co jsem, nerozumím.

Jsem dítě a kvetu, jsem život a šumím,
jsem žena a lákám, jsem, ach, tak zmatena –”

IRIS (vstává): Jsem hrozně rozcuchaná?

CLYTHIE: Hrozně. Počkej, drahoušku. (Upravuje jí vlasy, potichu:) Sviňko!

IRIS: To máš vztek, vid’? Hahaha! Otakar miluje bá-ječ-ně! (Odletí.)

FELIX: Teď přijde, Clythie, to pravé:

“Jsem dítě a kvetu, jsem život a šumím,
jsem žena a lákám, jsem, ach, tak zmatena –”

CLYTHIE: Nechte si to! Ta sviňka! (Odletí.) Kde je někdo nový?

FELIX (za ní): Ale počkejte! Teď teprve přijde láska!

TULÁK: Hlupáku!

FELIX: Cože? Aha, tady je někdo. To jsem rád. Přečtu vám konec:

“Jsem žena a lákám, jsem, ach, tak zmatena,
ty velký světe, co to znamená...”

TULÁK (čepicí po něm): Kššš!

FELIX (poodletí):

“Co to znamená,
že se dnes ruměním do krve?”

TULÁK (honí ho): Vššš!

FELIX (poodletí):

“Jsem žena a miluji! Jsem život a kvetu,
jsem dítě a miluji poprvé!”

Rozumíte, to je Clythie, Clythie, Clythie! (Odletí pryč.)

TULÁK (rozpřáhne ruce do hledišť): Hahaha, motýlové!

Opona

DĚJSTVÍ DRUHÉ

Kořistníci

Scéna představuje písčítý kopeček, řídce porostlý stébly trávy velikými jako pně. V jeho levém boku chodba Lumkova, v pravém boku opuštěná Cvrčkova díra... V proscéniu leží Tulák a spí. Na jednom stéble připoutána Kukla. Kuklu přepadne loupeživá hmyzí smečka: zleva vyběhne drobný Brouk a odpoutá ji od stébla. Zprava vyběhne druhý, zažene prvního na útěk a pokouší se Kuklu odtáhnout. Z napovědovy budky vyskočí třetí, zažene druhého a vleče Kuklu.

KUKLA: Já... já... já!

(Třetí loupežný Brouk se vrhne střemhlav do napovědovy budky. Zleva první a zprava druhý Brouk vyběhnou a tahají se o Kuklu. Vyřtí se třetí z budky a zažene je oba, načež táhne Kuklu sám.)

KUKLA: Celá zem praská! Já se rodím!

TULÁK (zvedne hlavu): Co je?

(Třetí Brouk se vrhne do budky.)

KUKLA: Chystá se něco velikého!

TULÁK: To je dobře. (Položí hlavu.)

(Pauza)

MUŽSKÝ HLAS (za scénou): Jak to valíš?

ŽENSKÝ HLAS: Já?

PRVNÍ HLAS: Ty!

DRUHÝ HLAS: Já??

PRVNÍ HLAS: Ty!!

DRUHÝ HLAS: Já???

PRVNÍ HLAS: Ty!!! Ty trdlo!

DRUHÝ HLAS: Hrubíáne!

PRVNÍ HLAS: Nemehlo!

DRUHÝ HLAS: Mamlase!

PRVNÍ HLAS: Cumplochu! Trajdo!

DRUHÝ HLAS: Hovnivale!

PRVNÍ HLAS: Pozor na kuličku! Dej pozor!

DRUHÝ HLAS: Pomalu!

PRVNÍ HLAS: Po-po-pozor!!

(Na scénu se vyvalí velká koule hnoje, strkaná párkem Chrobáků.)

CHROBÁK: Nestalo se jí nic?

CHROBAČKA: I toto! Jejej, kdepak! Achich, to leknutí! Vid' kuličko, že nic? Tytyty – ty naše drahá kuličko!

CHROBÁK: Haha, náš kapitálku! Naše mrvičko! Naše zlato! Naše všecko!

CHROBAČKA: Ty krásný trůsku, ty poklade, ty skvostná kuličko, ty naše zlaté jměníčko!

CHROBÁK: Ty naše láska a jediná radosti! Co jsme se našetřili a nasháněli, mrvičky nanosili a smradlavých drobečků nastřádali, od huby si utrhovali –

CHROBAČKA: – a nohy si ubrousili a hromádek rozryli, co jsme se nahrabali, než jsme si tě tak hezky uhněti a založili –

CHROBÁK: – a zakulatili a doplnili, ty naše velké sluníčko!

CHROBAČKA: Náš skvoste!

CHROBÁK: Náš živote!

CHROBAČKA: Ty naše celé dílo!

CHROBÁK: Jen si přivoň, stará! Ta krása krásoucí! Jen potěžkej! Co toho máme!

CHROBAČKA: Toho božního daru!

CHROBÁK: Toho požehnání!

KUKLA:

Okovy světa pukají.

Nový život se zahájí.

Já se rodím!

TULÁK (zvedne hlavu).

CHROBAČKA: Chrobáčku.

CHROBÁK: Copak?

CHROBAČKA: Hahahaha.

CHROBÁK: Haha, haha! Ženo!

CHROBAČKA: Copak?

CHROBÁK: Hahaha, je to krásné něco mít. Svůj majeteček. Svůj životní sen.

CHROBAČKA: Svou kuličku.

CHROBÁK: Ovoce své práce.

CHROBAČKA: Hahaha!

CHROBÁK: Já se zblázním radostí. Já... já... já se zblázním samou starostí.

Na mou duši, já se zblázním.

CHROBAČKA: Proč?

CHROBÁK: Starostí. Teď, když máme svou kuličku! Tak jsem se na ni těšil, a teď, když ji máme, musíme dělat novou. Ta dřina!

CHROBAČKA: A proč novou?

CHROBÁK: Pitomá! Abychom měli dvě.

CHROBAČKA: Aha, dvě. To je pravda.

CHROBÁK: Haha, jen si to představ: dvě kuličky! Nejméně dvě. Řekněme spíš tři. Víš, každý, kdo už má kuličku, musí dělat novou.

CHROBAČKA: Aby měl dvě.

CHROBÁK: Nebo spíš tři.

CHROBAČKA: Ty, Chrobáčku!

CHROBÁK: No copak?

CHROBAČKA: Já mám ouzkost. Aby nám ji pak někdo neukradnul.

CHROBÁK: Co? Koho?

CHROBAČKA: Naši kuličku. Naše potěšení. Naše všechno.

CHROBÁK: Naši ku-kuličku? Proboha nestraš!

CHROBAČKA: Když... když... když ji nemůžem s sebou valit, až budeme dělat tu druhou.

CHROBÁK: Uložíme ji, víš? U-lo-žíme. Schováme. Pěkně zahrabeme.

Počkej, někam do důlku, do důlečku, do bezpečí, víš? Ukládat se musí.

CHROBAČKA: Jen aby ji někdo nenašel!

CHROBÁK: Nene, tototo! Nemluv! Kdepak, ukrást nám ji! Naši kuličku!

Naše zlato! Naš malý kulatý kapitálek!

CHROBAČKA: Naše skvostné hovinko! Naš život! Naše celé pomyšlení!

CHROBÁK: Počkej, zůstaň tady a hlídej – hlídej ji – pozor dávej – (Odbíhá.)

CHROBAČKA: Kam zas letíš?

CHROBÁK: Důlek hledat... dolíček... hluboký důl... zahrabat kuličku... miláčka... naše zlato... do bezpečí... (Zajde.) Po-zor...

CHROBAČKA: Chrobáku! Ale Chrobáčku, pojd' sem! Počkej! Tamhle je... Ale Chrobáku! Už neslyší. A tamhle je takový dobrý důlek! Chrobáku! Už je pryč. A tamhle je tak skvostný důleček! Ten vrták! Trulant! Pitomec! Kdybych se tam aspoň mohla podívat! Ne, já nejdu nikam, kuličko. Kdybych... jen mrknout... Kuličko, milounká kuličko, jen chvilku počkej, já hned, hned přijdu, jen mrknout, a budu tady... (Běží do pozadí, obrátí se.) Kuličko, hezky čekat, být hodná. Já hned, hnedličko – (Sestupuje do Lumkovy díry.)

KUKLA: Zrodit se! Zrodit! Nový svět!

TULÁK (vstává).

CIZÍ CHROBÁK (vyběhne z kulis, kde číhal): Pryč jsou. Můj okamžik. (Valí kouli dál.)

TULÁK: Nono, neporazte mě.

CIZÍ CHROBÁK: Z cesty, občane!

TULÁK: Co si to valíte?

CIZÍ CHROBÁK: Hahaha, kuličku, kapitál, zlato.

TULÁK (couvá): Smrdí to vaše zlato.

CIZÍ CHROBÁK: Zlato nesmrdí. Hybaj, kuličko, val se! Toč se, majetku! Obíhej! Kdo má, ten má. Hahaha, panečku!

TULÁK: Copak?

CIZÍ CHROBÁK: Inu, je to pěkné něco mít. (Valí kouli vlevo.) Ty můj poklade! Ty krásné jměníčko! Můj klenote! Mé všechno! (Zachází.) Jen mít! Uložit majeteček! Pěkně zahrabat! Po-po-pozor! (Zajde.)

TULÁK: Něco mít? Proč ne? Každý chce mít svou kuličku.

CHROBAČKA (vrací se z Lumkovy díry): Ó jej, jejej, tady někdo bydlí. Lumek. Larvička. Kdepak, kuličko, sem tě nedáme! Kde je kulička? Kde, kde, kde je má kulička? Kde je naše drahá kulička?

TULÁK: Ale zrovna teď...

CHROBAČKA (vrhne se k němu): Zloději! Zloději! Kam jsi dal mou kuličku?

TULÁK: Říkám, teď zrovna...

CHROBAČKA: Ty vrahu, dej ji sem! Vrať mně ji!

TULÁK: Zrovna teď nějaký pán ji tady valil.

CHROBAČKA: Jaký pán? Kdo?

TULÁK: Břicháč, vyžraný, odulý...

CHROBAČKA: Můj muž!

TULÁK: Chrapoun s křivýma nohama, nadutý sprosták...

CHROBAČKA: To je můj muž!

TULÁK: A říkal, že je to krásné něco mít a něco zahrabat.

CHROBAČKA: Je to on! Jistě našel nějaký důlek! (Volá.) Chrobáčku!

Miláčku! – Kde je ten hlupák?

TULÁK: Tady si to valil ven.

CHROBAČKA: Ten mouna! Nemohl mě zavolat? (Běží vlevo.)

Chrobáčku! Mužičku, počkej! Ku-li-čko! (Zajde.) Ku-ku-ku-ku-kuličko!

TULÁK:

Tohle je jiná, to se hnedle vidí.

Tohle má něco ze solidnějších lidí.

Dovolte, já jsem byl trochu opilý.

Už se mně zdálo, že všichni jsou motýli.

Motýli krásní, drobátko odření,

světová smetánka věčného páření,

ty zajímavé dámy a jejich panoši,

haha to hmyzí pachtění po ždíbci rozkoší,

dejte mi pokoj s takovou honorací.

Tihleti aspoň smrdí poctivou lidskou prací.

Nechtějí užívat, chtějí jen něco mít,

nejsou to kavalíři, ale zas je to lid;

moudře se drží země, věří jen v to, co trvá,

pokorně staví své štěstí, i kdyby z mrvy bylo;

krátce je cítit rozkoš, dlouho je cítit mrva.

I kulička je něco. I kulička je dílo.

Když práce nevoní, tak voní výdělek.

Miluješ pro sebe, buduješ pro celek,

pracuješ pro jiné, a mamoniš-li, inu,

i mamonit je ctnost, když je to pro rodinu.

Rodina má svá práva, rodina všechno světí,

a kdybys třeba krad, vždyť jsou tu sakra děti.

Tak je to prosím a všechno je v tomhle bodu:

co člověk neudělá pro zachování rodu!

KUKLA (křičí):

Připravte na světě více místa!

Něco ohromného se chystá!

TULÁK (otočí se k ní): Copak?

KUKLA: Já se zrodím!

TULÁK: Máš dobře. A co vlastně budeš?

KUKLA: Nevím! Nevím! Něco velikého!

TULÁK: Aha. (Zvedne ji a opře o stéblo.)

KUKLA: Udělám něco úžasného!

TULÁK: Copak?

KUKLA: Zrodím se.

TULÁK:

Tohle ti, kuklo, chválím. V horečném puzení
na světě všechno pracuje k svému zrození,
chce být, chce žít, chce trvat, a ať si co chce cítí,
je to jen jediná věc: strašlivá rozkoš bytí.

KUKLA:

Zvěstuj všemu světu:
ohromná chvíle je tu,
kdy já... kdy já...

TULÁK: Co?

KUKLA: Nic. Já ještě nevím. Chci udělat něco velikého!

TULÁK:

Velkého? Něco velkého? Dobrá, jen se tím opij;
ten dobrý lid s kuličkami tě asi nepochopí.

Malé a plné jsou kuličky, velké a prázdné jsou sliby...

KUKLA: Něco nesmírného!

TULÁK:

A přec se mně tohle, kuklo, na tobě jaksí líbí.

Velkého něco, staň se! Ale jen velkého, buď!

Co z tebe, kuklo, vyleze? Proč se už neprobudíš?

KUKLA: Celý svět užasne, až já se zrodím.

TULÁK: Jen dělej. Já počkám. (Usedne.)

LUMEK (odzadu, dlouhými tichými kroky, vleče do své chodby mrtvolu
cvrčka): Kukuč, Larvičko! Copak ti nese papínek dobrého? (Sestoupí do
otvoru.)

KUKLA (křičí):

Ta bolest! Porodní muka!

Celý vesmír puká,
aby mne vydal.

TULÁK: Zrod' se!

KUKLA:

Ustupte! Ustupte! Ať vás nesmetu
ve svém rozletu,
až přijdu na svět.

TULÁK: Zrod' se.

LUMEK (vrací se pozpátku ze své díry): Ne, ne, dceruško, jen papej;
nesmíš ven, Larvičko, i toto, ani zanic! Nono dítě, hned tu bude tatínek
a přinese ti hamham, ano? Co bys chtěla, ty mlsná?

LARVIČKA (před otvorem): Tati, já se tu nudím.

LUMEK: Haha, ta je rozkošná, co? Nech se políbit, Larvičko! Papínek ti
přinese něco křehoučkého... Co, ty bys chtěla zase cvrčka? Haha, ty
nemáš špatné nápady.

LARVIČKA: Já bych chtěla... já nevím.

LUMEK: Bože ty jsi chytrá, Larvičko! Zato ti musím něco dát. Papa, dítě,
tatínek musí jít pracovat, musí se starat o svého drahouška, o svého
krásného červíčka... No jdi, jdi už, panenka. Papej hodně.

LARVIČKA (sestoupí).

LUMEK (dlouhými kroky k Tulákovi): Kdo jste?

TULÁK (vyskočí a couvá): Já.

LUMEK: Jste jedlý?

TULÁK: Ne – myslím, že nejsem.

LUMEK (čichá k němu): Nejste dost čerstvý. Kdo jste?

TULÁK: Pobuda.

LUMEK (lehce se ukloní): Lumek. Máte děti?

TULÁK: Ne. Myslím že ne.

LUMEK: Ach! Viděl jste ji?

TULÁK: Koho?

LUMEK: Mou larvičku. Je rozkošná, že? Chytré dítě. A jak roste! Jak jí
chutná, haha! Děti jsou veliká radost, co?

TULÁK: Všude to říkají.

LUMEK: Že ano? Aspoň pak našinec ví, pro koho pracuje. Máš dítě, starej se, pracuj, bojuj! To je reální život, co? Dítě chce růst, chce papat, mlsat, pohrát si, ne? Nemám pravdu?

TULÁK: Dítě chce mnoho.

LUMEK: Věřil byste, že jí nosím dva tři cvrčky denně?

TULÁK: Komu?

LUMEK: Svému děťátku. Rozkošná, že? A tak chytrá! Myslíte, že je spapá celé? Toto, jen nejměkčí kousky, ještě zaživa, haha! Skvělé dítě, co?

TULÁK: To je.

LUMEK: Jsem na ni pyšný. Skutečně pyšný. Celý táta, co? Má krev, pane! Haha, a já tu tlachám, místo abych se přičinil. Té sháňky! Toho běhání! Ale což, jen když máme pro koho, nemám pravdu?

TULÁK: Říká se tak!

LUMEK: Škoda že nejste jedlý. Opravdu škoda, vidíte? Musím jí něco přinést, no ne? (Ohmatává Kuklu.) Co je tohle?

KUKLA (křičí): Já hlásám obrodu světa!

LUMEK: Ještě nezralá. Není k ničemu, co?

KUKLA: Já něco stvořím!

LUMEK: Ba je to starost vychovávat děti. Veliká starost, že? Vážný úkol, pane. Živit rodinu, považte. Nakrmit ty ubohé drobečky. Vypílat je, zajistit jim budoucnost, no ne? Žádná maličkost, což? Musím už běžet. Má úcta, nazdar. Služebník, pane. (Běží pryč.) Papa, dceruško, hned tu budu! (Zajde.)

TULÁK:

Vypílat. Zajistit. Živit. Krmit ty hladové krčky.

To všechno žádá rodina. A nosit jim živé cvrčky.

A přec i cvrček chce žít a nikoho nezabíjí.

Dobráček, velebí život svou pokornou melodií.

Tohle mně nejde do hlavy.

LARVIČKA (vylézá z chodby): Tati! Tati!

TULÁK: Tedy ty jsi ta Larvička? Koukejme.

LARVIČKA: Jak jste protivný!

TULÁK: Proč?

LARVIČKA: Nevím. Oh, jak se nudím. Chtěla bych... chtěla bych...

TULÁK: Co ještě?

LARVIČKA: Nevím. Něco roztrhnout, něco živého... Ach, já bych se svíjela!

TULÁK: Co je ti?

LARVIČKA: Protivný, protivný, protivný! (Zaleze.)

TULÁK:

Rodinu takhle živit. Tohle mně nejde z hlavy.

U hmyzu člověk se nad tím přece jen pozastaví.

(Přichází Chrobák.)

CHROBÁK: Hybaj, stará, už mám důlek! Kdepak jsi? Kde je má kulička?
Kde je má žena?

TULÁK: Vaše paní? Není to taková stará dūra? Taková tučná, šeredná, hubatá –

CHROBÁK: To je ona! Kde je má kulička?

TULÁK: – vzteklá, špinavá plundra?

CHROBÁK: Je to, je to, je to ona! Měla mou kuličku! Kam dala mou drahou kuličku?

TULÁK: Tak tedy vaše polovička vás šla hledat.

CHROBÁK: A kde je má kulička?

TULÁK: Ta velká smradlavá koule?

CHROBÁK: Ano, ano, mé zlato! Můj majeteček! Mé všechno! Kde je má krásná koule? Vždyť jsem u ní nechal svou ženu!

TULÁK: On si ji tadyhletudy odvalil jeden pán. Dělal, jako by byla jeho.

CHROBÁK: Ať si dělal co chtěl s mou ženou! Ale kde je má kulička?

TULÁK: Vždyť říkám: odvalil si ji jeden pán. Vaše paní tu zrovna nebyla.

CHROBÁK: Kde byla? Kde je?

TULÁK: Šla za ním. Myslela, že jste to vy. Křičela po vás.

CHROBÁK: Má kulička?

TULÁK: Ne, vaše paní.

CHROBÁK: Na tu se neptám! Kde je má kulička, co?

TULÁK: Ten pán si ji odvalil.

CHROBÁK: Cože, odvalil? Mou kuličku? Bože na nebi! Chyťte ho! Chyťte ho! Zloději! Vrahové! (Vrhne se na zem.) Můj poctivý majeteček! Zabili mne! Spíš život dám než kuličku zlaté mrvy! (Vyskočí.) Pomóc! Chyťte hó! Vra-ho—vé! (Řítí se vlevo.)

TULÁK:

Hahaha, vražda, zločin! Zbořte se, oblaka,
pro kuličku ukradenou! V tak hrůzostrašném žalu
je jedna jen útěcha: že kulička chrobáka
nebude nikdy patřit než zas jen hovnivalu.

(Usedne stranou.)

HLAS (za scénou): Pozor, ženuško, pozor, ať neklopýtneš. Už je to tu, už
je to tu: náš byteček, náš nový domeček! Ach pozor! Neublížila sis?

ŽENSKÝ HLAS: Ne, Cvrčku, ty jsi směšný.

MUŽSKÝ HLAS: Ale miláčku, musíš být opatrná. Když čekáš rodinku...

(Vyjde Cvrček a Cvrčková v pozhnaném stavu.)

CVRČEK: A teď otvírat kukadla. Tak... tady! Jak se ti tu líbí?

CVRČKOVÁ: Ach Cvrčku, jak jsem unavena!

CVRČEK: Sedni si, sedni, dušičko, sedni si. Počkej, hezky pomaloučku,
tak.

CVRČKOVÁ (usedá): Ta dálka! A to stěhování! Ne, Cvrčku, ty nemáš
rozum.

CVRČEK: Hihhi, maminko, kukuč! Mámo! Mamuško! Maminečko!

CVRČKOVÁ: Ale nezlob, ty ošklivý!

CVRČEK: Hihhi, vždyť já už mlčím, já jen tak. Paní Cvrčková nebude
chovat, i kdepak! Fúj, co si o ní myslíte!

CVRČKOVÁ (slzavě): Ty zlý, tobě se o tom žertuje!

CVRČEK: Ale milánku, když mám takovou radost! Považ těch cvrčičátek,
toho křiku, toho cvrkání, hihhi! Ženuško, já se zblázním radostí.

CVRČKOVÁ: Ty... ty... hlupáčku! Kuk, táto, hihhi!

CVRČEK: Hihhi! A jak se ti tu líbí?

CVRČKOVÁ: Pěkně. Tohle je náš nový dům?

CVRČEK: Naše hnízdečko, naše vila, náš krámeček, naše, hihhi, rezidence.

CVRČKOVÁ: Bude tu sucho? Kdo to stavěl?

CVRČEK: Panečku, tady bydlel jiný cvrček.

CVRČKOVÁ: Ale? A proč se odstěhoval?

CVRČEK: Hihhi, jo, ten se odstěhoval! Ten se odstěhoval! Že nevíš kam?
Hádej hádej hádači!

CVRČKOVÁ: Nevím. Ach bože, to trvá, než ty něco řekneš! Honem,
Cvrčku!

CVRČEK: Tak tedy – včera si ho napíchl tuhýk na trn. Namouduši drahoušku, skrz naskrz. Jen si to považ! Takhle tam třepe nožičkami, vidíš? Hihi, ještě je živý. A já hned: No tohle bude něco pro nás! To se postěhujeme do jeho bytečku! Jemine, to je štístko! Hihi, co tomu říkáš?

CVRČKOVÁ: A ještě je živý? Hu, to je hrůza!

CVRČEK: Vid'?' Ó my máme nějaké štěstí! Tralala, tra tra, tralala, tralala tra. Počkej, hned si sem pověsíme tabulku. (Vyndá z rance štít s nápisem CVRČEK, HUDEBNINY.) Kam ji mám pověsit? Asi tak? Víc napravo? Víc nalevo?

CVRČKOVÁ: Trochu výš. A říkáš, že ještě třepe nožičkami?

CVRČEK (zatlouká a ukazuje): Říkám ti: takhle.

CVRČKOVÁ: Brr. Kde to je?

CVRČEK: Chtěla bys to vidět?

CVRČKOVÁ: Chtěla. Ne, nechtěla. Je to strašné?

CVRČEK: Hihihi, to se ví. Dobře visí?

CVRČKOVÁ: Dobře. Cvrčku, mně je tak divně –

CVRČEK (běží k ní): Jemináčku, snad už... tvá hodinka...

CVRČKOVÁ: Jdi ty! Úhuhu, já se toho bojím!

CVRČEK: Ale maminečko, kdo by se bál? Hihihi, vždyť to dovede každá panička!

CVRČKOVÁ: Jak můžeš tak mluvit! (Rozpláče se.) Cvrčku, budeš mne mít vždycky rád?

CVRČEK: To se rozumí, dušičko! Jejej, jen neplakat! Ale mamko!

CVRČKOVÁ (vzlyká): Ukaž, jak šhubá nožičkami?

CVRČEK: Takhle.

CVRČKOVÁ: Hihi, to musí být k smíchu.

CVRČEK: Nonono, tak vidíš, už je po pláči. (Usedne k ní.) Počkej, jak si to tady pěkně zařídíme; a jak se trochu vzmůžeme, dáme si sem...

CVRČKOVÁ:... záclonky!

CVRČEK: Záclonky taky. Hihihi, to se rozumí že záclonky! Ne, jaká ty jsi moudrá! Dej mně hubičku!

CVRČKOVÁ: Ale pusť! Jdi, ty nemáš rozum!

CVRČEK: Se ví, že ne! (Vyskočí.) Hádej, co jsem koupil?

CVRČKOVÁ: Záclonky!

CVRČEK: Ne, něco menšího. (Hledá po kapsách.) Kampak jsem to...

CVRČKOVÁ: Honem, ukaž, ukaž!

CVRČEK (vytáhne z každé kapsy dětskou řehlačku a zvoní oběma rukama): Cvrky, cvrky, cvrk.

CVRČKOVÁ: Ne, to je roztomilé! Cvrčku, dej to sem!

CVRČEK (zvoní a zpívá):

Narodil se malý
Cvrčiček, Cvrčiček, Cvrčiček,
u postýlky mu stáli
maminka, mamka, tatíček,
oba dva k sobě hlavy
strkali, strkali, strkali,
aby mu pěkně k spaní
cvrkali, cvrkali, cvrkali. Hihih.

CVRČKOVÁ: Půjč mně je, honem! Ach tat'ko, já se už těším!

CVRČEK: Tak poslyš, staroušku...

CVRČKOVÁ (zvoní a zpívá): "Cvrčiček, Cvrčiček, Cvrčiček..."

CVRČEK: Musím to teď trochu oběhnout, víš? Ohlásit se, zaťukat tady, zaťukat tam...

CVRČKOVÁ (zvoní a zpívá): "Cvrkali, cvrkali, cvrkali..."

CVRČEK:... Trošku se uvést, navázat, omrknout se... Dej mně jednu řehlačku, budu si cestou cvrkat.

CVRČKOVÁ: Ach, a co zatím já? (Slzavé.) Ty mne tu necháš?

CVRČEK: Cvrkej za mnou. No... a třeba přijde nějaký souseď, víš? Můžeš se s ním drobátko zapovídat, zeptej se ho na dětičky nebo tak něco, víš? A – a s tím tentononc ještě počkáme, vid'?' Až budu doma.

CVRČKOVÁ: Ty zlý!

CVRČEK: Hihih! Pa, dušinko, buď opatrná. Hned tu budu, hnedlinko. (Odběhne.)

CVRČKOVÁ (cvrká na řehlačku, Cvrček v dáli odpovídá): "Narodil se malý... Cvrčiček..." Já mám strach!

TULÁK (vstává): Žádné strachy. Malost se rodí lehce.

CVRČKOVÁ: Kdo je tu? Nu, brouk. Nekoušeš?

TULÁK: Ne.

CVRČKOVÁ: A jak se daří dětičkám?

TULÁK:

Nemám. Nemám. Já jsem pod manželskou peřinou
nevylíh dojemnou lásku rodinnou,

ani to hřejivě štěstí mít nad sebou vlastní střechu,
ba ani tu teplou radost z cizího neúspěchu.

CVRČKOVÁ: Jejej, ty nemáš dětičky? To je škoda. (Zvoní.)

Cvrčku! Cvrčku! Ach, už neodpovídá. A proč jsi se, brouku,
neoženil?

TULÁK:

Sobectví, paničko, sobectví. Měl bych se za to stydět.

Pohodlí ve své samotě hledá egoista.

Nemusí tolik milovat. A tolik nenávidět.

A tolik nepřát jiným ten jejich kousek místa.

CVRČKOVÁ: Ano, ano, ti muži! (Zvoní.) “Cvrčíček, Cvrčíček,
Cvrčíček...”

KUKLA (křičí): Já nesu budoucnost. Já... já...

TULÁK (jde k ní): Zrod' se!

KUKLA: Já udělám něco slavného!

CHROBAČKA (vběhne): Nemí tady můj muž? Kde je ten hlupák? Kde je
naše kulička?

CVRČKOVÁ: Jejej, paní, vy si hrajete s kuličkami? Ukažte?

CHROBAČKA: To není kulička k hraní, to je naše budoucnost, náš
majeteček, naše všechno! Můj muž, ten trulant, se s ní ztratil.

CVRČKOVÁ: Ach bože, snad vám neutekl!

CHROBAČKA: A kde vy máte svého?

CVRČKOVÁ: Šel za obchodem. (Zvoní.) Cvrčku! Cvrčku!

CHROBAČKA: Že vás nechá tak samotnou! Vždyť vy se, chudinko,
čekáte!

CVRČKOVÁ: Úhuhu!

CHROBAČKA: Taková mladá! A copak vy si neděláte kuličky?

CVRČKOVÁ: K čemu?

CHROBAČKA: Kulička, to je rodina. To je budoucnost. To je celý život.

CVRČKOVÁ: Ó ne. Život, to je mít svůj domeček, své hnízdečko, svůj
krámek. A záclonky. A děti. A mít svého Cvrčka. Svou domácnost. A to
je všechno.

CHROBAČKA: Jak jen můžete být živi bez kuličky?

CVRČKOVÁ: Co bychom dělali s kuličkou?

CHROBAČKA: Všude ji s sebou valili. Říkám vám, milá paní, ničím víc
muže nepřipoutáte než kuličkou.

CVRČKOVÁ: Ó ne, domečkem.

CHROBAČKA: Kuličkou.

CVRČKOVÁ: Domečkem.

CHROBAČKA: Bože jak bych si s vámi ráda pohovořila! Vy jste taková milá...

CVRČKOVÁ: A co vaše dětičky?

CHROBAČKA: Jen kdybych měla svou kuličku! (Odchází.) Ku-ku-kuličko! Ku-ku-ku –

CVRČKOVÁ: Hu, to je coura! A muž jí utek, hihi! (Zvoní.) “Cvrkali, cvrkali, cvrkali – –” Mně – mně je tak divně... (Poklízí u vrátek.) Hihihhi, jak ten napíchnutý tam třepe nožičkami!

LUMEK (vyběhne z kulis): Aha! (Dlouhými tichými kroky k ní, vyndá ze šosu dýku, velkým rozmachem Cvrčkovou probodne a táhne ji k své dřě): Z cesty!

TULÁK (couvá): Ó... ó! Vražda!

LUMEK (v otvoru své dří): Kukuč, dceruško! Pojd' se honem podívat, co ti zas tatínek nese!

TULÁK: Zabil ji! A já... já tu stál jako sloup! Ó bože, ani nehlesla! A nikdo nekřikl hrůzou! Nikdo jí neskočil na pomoc!

PARAZIT (vystupuje z pozadí): Bravo kamaráde; docela mé mínění.

TULÁK: Tak bezbranně zahynout!

PARAZIT: Taky to říkám. Už se na to chvíli koukám, ale tohle bych neudělal. Ne, tohle já bych nemoh. Každý chce být živ, nemám pravdu?

TULÁK: Kdo jste?

PARAZIT: Já? Nic vlastně. Chudák jsem. Siroteček. Parazit mně říkají.

TULÁK: Copak se smí takhle zabíjet?

PARAZIT: Docela má řeč. Myslíte, že on, ten Lumek, to potřebuje? Myslíte, že má hlad jako já? Kdepak! Do zásoby zabíjí. Hromadí. Skandál, nemám pravdu? Je tohle nějaká spravedlnost? Proč on má mít zásoby, a jiný hlad? Protože on má dýku, a já jen tyhle holé ruce? Nemám pravdu?

TULÁK: Řekl bych.

PARAZIT: Taky to říkám. Není žádná rovnost. Například já nezabím nikoho. Já mám na to příliš měkká kusadla. Chci říci, já mám příliš

měkké svědomí. Nemám prozo-, provazo-, provozovací prostředky.
Mám jenom hlad. Copak je to v pořádku?

TULÁK: Ne – ne – nemá se zabíjet.

PARAZIT: Moje slova, kamaráde. Nebo aspoň se nemá hromadit. Nažereš se, a máš dost. Hromadit, to je lup na těch, co hromadit nedovedou. Nažrat se, a konec! Pak by bylo všeho dost pro všechny, no nemám pravdu?

TULÁK: Já nevím.

PARAZIT: Taky to říkám.

LUMEK (vrací se z otvoru): Tak mlsej, děťátko, mlsej; jen si vyber, co chceš. Nemáš hodného papínka?

PARAZIT: Uctivý pozdrav, vašnosti.

LUMEK: Nazdar. Nazdárék. Jedlý? (Čichne k němu.)

PARAZIT: Hehe, vašnost žertuje. Kdepak já!

LUMEK: Jdeš, hnuse! Obejdo! Co ty tu chceš? Táhni!

PARAZIT: Hehe, taky to říkám, vašnosti. (Couvá.)

LUMEK (k Tulákovi): Servus. Co, viděl jste to?

TULÁK: Viděl.

LUMEK: Krásná práce, že? Haha, to každý nedovede. Holenku, k tomu je potřeba (ťuká si na čelo) odbornictví. Podnikavosti. I-ni-ciativy. A rozhledu. A lásky k práci jářku.

PARAZIT (přibližuje se): Docela má řeč.

LUMEK: Panečku, kdo chce být živ, musí se nějak ohánět. Je tu budoucnost. Je tu rodina. A je tu taky, víme, taková jakási ctižádost. Silná osobnost se musí uplatnit, nemám pravdu?

PARAZIT: Taky to říkám, vašnosti.

LUMEK: No právě, no právě. Dělat pořádně svou věc, vychovat nové Lumky, užít té hřivny, která v tobě je, tomu já říkám užitečný život, co?

PARAZIT: Docela tak, blahorodí.

LUMEK: Kuš, ohavo, s tebou nemluví.

PARAZIT: Taky to říkám, pane.

LUMEK: A jak to hřeje, když tak plníš své poslání! Když uděláš kus své práce! Když cítíš, že nežiješ nadarmo! To tak povznáší, že? No tak servus, já už zas běžím! Servitore! (Odbíhá.) Pa, Larvičko, do svidania! (Zajde.)

PARAZIT: Ten starý vrah! Věřte, měl jsem se co držet, abych mu neskočil na krk. Panečku já bych taky pracoval, kdyby to muselo být. Ale proč já bych měl pracovat, když jiný má víc, než sežere? Já mám taky iniciativu, haha, ale tadyhle. (Tluče se do břicha.) Hlad mám, hlad, rozumíte? To jsou nějaké poměry?

TULÁK: Všecko jen pro kus masa!

PARAZIT: Docela má řeč. Všecko jen pro kus masa, a chudák aby neměl nic. To je proti přírodě. Každý co sežere, nemám pravdu?

TULÁK (zvedne řehtačku a zvoní): Ubohá, ubohá, ubohá!

PARAZIT: Taky to říkám. Každý chce být živ.

(Za scénou odpovídá cvrkání.)

CVRČEK (vběhne a cvrká řehtačkou): Tu jsem, ženuško, tu tu tu! Kdepak jsi, miláčku? Hádej, co tvůj mužíček našel?

LUMEK (objeví se za ním): Aha!

TULÁK: Pozor! Dejte pozor!

PARAZIT (zadrží ho): Nechat, občane! Neplet' se do toho! Co musí být, to musí být.

CVRČEK: Ale maminečko?

LUMEK (velkým rozmachem ho probodne a odnáší): Dceruško! Larvičko, copak ti zas nese tvůj hodný tatíček? (Sestoupí do otvoru.)

TULÁK (zvedá pěsti): Ó Stvořiteli! Ty se na to můžeš dívat?

PARAZIT: Docela má řeč. To už má třetího cvrčka, ten vrahoun, a já nic. Na tohle se má našinec koukat?

LUMEK (vyběhne z otvoru): Ne, ne, děťátko, nemám kdy. Tatínek musí zas do práce. Papej, papej, papej! Mlč, za hodinku tu budu zas. (Odběhne,)

PARAZIT: Ve mně se už všechno vaří. Ten starý lotr! (Blíží se k otvoru.) To je nespravedlivost! To je hanebnost! Já, já mu ukážu! Jen počkej! Už je pryč? No, já se tam musím podívat. (Sestoupí do otvoru.)

TULÁK:

Vražda a zase vražda! Srdce, přestaň tak tlouci,
vždyť to byl jenom hmyz, vždyť jsou to jenom brouci,
je to jen malinké drama mezi stébly trávy,
ba právě jen hmyzí boj, ba právě jen broučí mravy;
jináč se žije hmyzu, jináč je v životě lidí.

Ach být zas mezi lidmi! Pak člověk aspoň vidí,
že přece je něco lepšího nežli ta hmyzí havěť.
Člověk, ten nechce jen žrát, chce tvořit a chce stavět,
má jášku nějaký cíl a kuličku svou staví,
ne, to zas chrobáci, fuj! Co mně to nejde z hlavy!
Kulička chrobákům a lidem lidštější ideály.
Pokojný člověk život celým životem chválí.
Pro štěstí stačí tak málo! Mít domov, třeba jen malý,
nikomu neškodit, starat se o málo a zplodit děti,
vždyť život chce jen život, a sladko je pohleděti,
jak žiješ a jak tvůj soused... třepe... nožičkami...
ne, to zas cvrčci! Co mě to pořád mámí,
vždyť si to pletu s brouky! To úzké, maličké bytí,
to pitomé blaho cvrčků člověka nenasytí.
Člověk chce něco víc, než aby se jenom napás
a vděčně, spokojeně žvýkal ten žvaneček štěstí:
život chce muže, život chce hrdiny, život chce zápas;
chceš-li se zmocnit života, chop se ho silnou pěstí,
chceš-li být plně člověkem, nesmíš být malý a slabý,
chceš-li žít, tedy vládni, chceš-li jíst, tedy... zabij...
ne, to zas lumci! Ticho! Copak vy neslyšíte,
jak po celém světě pracují horečné tiché čelisti,
roch-roch-roch, to krvavé mlaskání syté
nad žvancem ještě živým... Život je života kořistí!

KUKLA (zmítá sebou): Cítím něco velikého! Něco velikého!

TULÁK: Co je veliké?

KUKLA: Zrodit se! Žít!

TULÁK: Kuklo, kuklo, tebe se nespustím!

PARAZIT (vyvalí se z otvoru, nesmírně tlustý, a škytá): Hahaha, hahaha,
hup, hahahahaha! Hup, to je – hahaha, hup, ten stary lakomec, ten tu
svou bled- – hup, bledničkovou holku zásobil! Hup, hahahaha, hahaha,
hup! Až mně je špat- – hup! Já prasknu! (Krká.) Ale to je, hup, hup!
Zatracená škytavka! Panečku, já jsem ta- taky někdo: to by každý
nemoh, no nemám, hup! Tolik toho sežrat, no ne?

TULÁK: A co Larvička?

PARAZIT: Hahaha, hahaha, hup, jo, hahahahahaha, tu jsem, hup, jo, tu jsem taky slupnul. Stůl přírody je prostřen pro všechny. Hup, hup, hup!

Opona

DĚJSTVÍ TŘETÍ

Mravenci

Scéna: Zelený les.

TULÁK (sedí zamyšlen):

Dost, dost už viděls. Viděls všechny tvory
sát jako vši na velkém těle bytí,
v strašlivém hladu rozmnožit svůj podíl
urvaný druhým. Žít, to značí brát,
nu tedy ber i ty. Už dost jsem viděl.

(Pauza.)

A co já sám jsem jiného než hmyz,
jsem šváb a sbírám v prachu drobečky,
co jiní nechají. To je tvůj život,
k ničemu, k ničemu, ba ani k tomu dobrý,
aby mne někdo sežral.

KUKLA (křičí):

Místo, místo, já se zrodím,
z vězení celý svět osvobodím!
Jaká ohromná myšlenka!

TULÁK:

Ta věčná rvačka o své malé já,
ta sháňka hltavá, ta hmyzí péče
svou vlastní malost zvěčnit ve svém rodu,
nechci už, nechci! Kouzla prokletá,
na lidské cesty rád bych vyšel zas,

ach cesty lidské! Po mém bloudění
kdy zas mne pozdravíte, tabulky,
jež lidskou řečí oznamujete
obec a okres, hejtmanství a stát,
stát! Stůj, má hlavo! Nejprve je obec,
pak přijde okres, potom země, národ
a vlast a lidstvo; a to vše je větší
než každé já. Ba právě, v tom to vězí,
že hmyzí sobectví zná jenom sebe
a nechápe, že je tu něco víc,
obec a okres, celek společný...

KUKLA:

Ó tvůrčí trýzni!
Palčivá žízni
po velkém činu!

TULÁK (vyskočí):

Společný celek! Nyní tě už mám,
myšlenko lidská! My jsme jenom zrna
veliké sklizně, která patří všem.
Maličké já, je něco nad tebou,
jmenuj to národ, lidstvo nebo stát,
jak chceš to jmenuj, ale jenom služ:
ty nejsi nic. Největší cena žití
je život obětovat.

(Usedne.)

KUKLA:

Blíží se hodina spásy.
Veliká znamení a velká slova
můj příchod hlásí.

TULÁK:

Velký je člověk velkou povinností,
jen tam je celý, kde je částí celku,
a žije lidsky, dá-li život za to,
co větší je než on. Jak chceš to jmenuj,
jenom když tomu sloužíš.

KUKLA (zmítá sebou):

Hleďte, jaká mám křídla!

Jaká nesmírná křídla!

TULÁK: Kdybych jen věděl, kudy do nejbližší obce! Co mne to kouše? To jsi ty, mravenečku? A tady druhý! A třetí! Propána, vždyť jsem si sedl do mraveniště! (Vstává.) Blázni, co jste do mne našli? Tuhle po mně běží, koukejme: jeden, dva, tři, čtyři. A tady taky jeden, dva, tři...

(Zatím jde zadní opona vzhůru a zjeví se vchod do mraveniště, mnohapatrové rudé budovy; u vchodu sedí Slepý mravenec a ustavičně počítá. Mravenci s ranci, trámy, lopatami atd. vcházejí a přebíhají v patrech budovy podle tempa, jež udává Slepý.)

SLEPEC (ustavičně): Jeden dva tři čtyři, jeden dva tři čtyři...

TULÁK: Co to tady je? Strejdo, co to počítáte?

SLEPEC: Jeden dva tři čtyři...

TULÁK: Co je to? Nějaké skladiště nebo továrna, že? Hej, nač je ta továrna?

SLEPEC: Jeden dva tři čtyři...

TULÁK: Jářku nač je ta továrna? Proč ten slepý počítá? Aha, udává tempo.

Všichni se hýbají, jak on počítá. Jeden dva tři čtyři. Jako stroje. Fuj, až se mně hlava točí.

SLEPEC: Jeden dva tři čtyři...

PRVNÍ INŽENÝR (vběhne na scénu): Rychleji! Rychleji! Jeden dva tři čtyři!

SLEPEC (rychleji): Jeden dva tři čtyři! Jeden dva tři čtyři!

(Všichni se pohybují rychleji.)

TULÁK: Co je to? Povídám, pane, nač je ta továrna?

INŽENÝR: Kdo tu?

TULÁK: Já.

INŽENÝR: Z kterých mravenců?

TULÁK: Z lidí.

INŽENÝR: Zde Mravenika. Co tu chcete?

TULÁK: Koukám.

INŽENÝR: Práci hledat?

TULÁK: Taky třeba.

DRUHÝ INŽENÝR (vběhne): Vynález! Vynález!

PRVNÍ INŽENÝR: Co je?

DRUHÝ INŽENÝR: Nové zrychlení. Nepočítat jeden dva tři čtyři. Počítat ráz dva tři čtyři! Ráz dva tři čtyři! To je kratší. Ússpora času. Ráz dva tři čtyři! Sslepý, haló!

SLEPEC: Jeden dva tři čtyři...

DRUHÝ INŽENÝR: Špatně! Ráz dva tři čtyři!

SLEPEC: Ráz dva tři čtyři! Ráz dva tři čtyři!

(Všichni se pohybují rychleji.)

TULÁK: Ne tak rychle! Mně už jde hlava kolem!

DRUHÝ INŽENÝR: Kdo tu?

TULÁK: Cizinec.

DRUHÝ INŽENÝR: Odkud?

PRVNÍ INŽENÝR: Z lidí. Kde je mraveniště lidí?

TULÁK: Cože?

PRVNÍ INŽENÝR: Kde je mraveniště lidí?

TULÁK: A tak. Tamhle. A tam taky. Všude.

DRUHÝ INŽENÝR (štěká): Ha! Ha! Všude! Blázen!

PRVNÍ INŽENÝR: Je mnoho lidí?

TULÁK: Mnoho. Říká se jim páni světa.

DRUHÝ INŽENÝR: Haha! Páni ssvěta!

PRVNÍ INŽENÝR: My jsme páni světa.

DRUHÝ INŽENÝR: Mravenika.

PRVNÍ INŽENÝR: Největší mravenčí stát.

DRUHÝ INŽENÝR: Ssvětová moc.

PRVNÍ INŽENÝR: Největší demokracie.

TULÁK: Jak to?

PRVNÍ INŽENÝR: Všichni musejí poslouchat.

DRUHÝ INŽENÝR: Všichni pracovat. Všichni pro Něj.

PRVNÍ INŽENÝR: Jen On poroučí.

TULÁK: Kdo?

PRVNÍ INŽENÝR: Celek. Stát. Národ.

TULÁK: Koukejme, to je jako u nás. My například máme poslance. Poslanec, to je demokracie. Máte taky poslance?

PRVNÍ INŽENÝR: Ne. My máme Celek.
TULÁK: A kdo mluví za celek?
DRUHÝ INŽENÝR: Haha! Nezná nic!
PRVNÍ INŽENÝR: Ten, kdo poroučí. Celek mluví jen rozkazy.
DRUHÝ INŽENÝR: Bydlí v zákonech. Není nikde jinde.
TULÁK: A kdo vám vládne?
PRVNÍ INŽENÝR: Rozum.
DRUHÝ INŽENÝR: Zákon.
PRVNÍ INŽENÝR: Zájem státu.
DRUHÝ INŽENÝR: Tak, tak, tak je to!
TULÁK: To se mi líbí. Jářku, všechno pro Celek.
PRVNÍ INŽENÝR: Pro jeho velikost.
DRUHÝ INŽENÝR: A proti nepřítelům.
TULÁK: Cože? Proti komu?
PRVNÍ INŽENÝR: Proti všem.
DRUHÝ INŽENÝR: Jsme obklopeni nepřáteli.
PRVNÍ INŽENÝR: My jsme porazili Černé mravence.
DRUHÝ INŽENÝR: A vyhladili Zrzavé.
PRVNÍ INŽENÝR: A podrobili Šedé. Zbývají jen Žlutí. Musíme vyhladit Žluté.
DRUHÝ INŽENÝR: Musíme vyhladit všechno.
TULÁK: Proč?
PRVNÍ INŽENÝR: V zájmu Celku.
DRUHÝ INŽENÝR: Celek má vyšší zájmy.
PRVNÍ INŽENÝR: Zájmy rasové.
DRUHÝ INŽENÝR: Průmyslové.
PRVNÍ INŽENÝR: Koloniální.
DRUHÝ INŽENÝR: Ssvětové.
PRVNÍ INŽENÝR: Celkové.
DRUHÝ INŽENÝR: Tak, tak, tak je to!
PRVNÍ INŽENÝR: Celek má samé zájmy.
DRUHÝ INŽENÝR: Nikdo nemůže mít tolik zájmů jako Celek.
PRVNÍ INŽENÝR: Zájmy udržují Celek.
DRUHÝ INŽENÝR: A války jej živí.
TULÁK: Aha! Vy – vy jste bojovní mravenci!
DRUHÝ INŽENÝR: Sss, neví nic.

PRVNÍ INŽENÝR: Mravenčané jsou nejmírnější mravenci.

DRUHÝ INŽENÝR: Národ míru.

PRVNÍ INŽENÝR: Stát práce.

DRUHÝ INŽENÝR: Chtějí jen ssvětovládu –

PRVNÍ INŽENÝR: – protože chtějí světový mír.

DRUHÝ INŽENÝR: V zájmu ssvé pokojné práce.

PRVNÍ INŽENÝR: A v zájmu pokroku.

DRUHÝ INŽENÝR: V zájmu svých zájmů. Až ovládnem ssvětový
prosstor –

PRVNÍ INŽENÝR: – budeme dobývat času. My chceme vládnout času.

TULÁK: Čemuže?

PRVNÍ INŽENÝR: Času. Čas je větší než prostor.

DRUHÝ INŽENÝR: Čass nemá dossud pána.

PRVNÍ INŽENÝR: Pán času bude pánem všeho.

TULÁK: Pomalu, proboha pomalu! Nechte mne myslet! Ovládnout čas?

Pán času? Jenom věčnost je pán času.

PRVNÍ INŽENÝR: Rychlost je pán času.

DRUHÝ INŽENÝR: Zkrrocení času.

PRVNÍ INŽENÝR: Kdo poroučí rychlosti, vládne časem.

DRUHÝ INŽENÝR: Rrás dva tři čtyři! Rrás dva tři čtyři!

SLEPEC (rychleji): Rrás dva tři čtyři. Rrás dva...

(Všechno se pohybuje rychleji.)

PRVNÍ INŽENÝR: Musí se zrychlit tempo.

DRUHÝ INŽENÝR: Tempo výroby.

PRVNÍ INŽENÝR: Tempo života.

DRUHÝ INŽENÝR: Musí se zrychlit každý pohyb.

PRVNÍ INŽENÝR: Zkrátit.

DRUHÝ INŽENÝR: Vypočítat.

PRVNÍ INŽENÝR: Na sekundu.

DRUHÝ INŽENÝR: Na ssetinu ssekundy.

PRVNÍ INŽENÝR: Aby se šetřilo časem.

DRUHÝ INŽENÝR: Aby se zvýšila výroba.

PRVNÍ INŽENÝR: Pracovalo se příliš pomalu. Příliš těžkopádně.

Mravenci hynuli únavou.

DRUHÝ INŽENÝR: Neússporné.

PRVNÍ INŽENÝR: Nehumánní. Teď hynou jen rychlostí.

TULÁK: A k čemu tak spěchat?

PRVNÍ INŽENÝR: Zájem Celku.

DRUHÝ INŽENÝR: Otázka výroby. Otázka moci.

PRVNÍ INŽENÝR: Je mír. Mír je soutěž.

DRUHÝ INŽENÝR: Vedeme bitvu míru.

SLEPEC: Ráz dva tři čtyři.

(K oběma Inženýrům přistoupí Mravenec úředník a něco jim hlásí.)

TULÁK:

Ráz dva tři čtyři! Ještě rychleji! Ráz!

Zpráskejte bičem spěchu ten starý pomalý čas,

mrskejte jej a žeňte, ať rychleji letí vpřed,

vždyť rychlost je pokrok. Svět chce se rychleji řídit,

chce doletět k svému cíli, a kdyby do záhuby letěl,

ať je to aspoň rychleji! Ty slepý, počítej: ráz! –

SLEPEC: – dva tři čtyři...

PRVNÍ INŽENÝR: Rychleji! Rychleji!

JEDEN MRAVENEK (padá pod břemenem): Uf!

DRUHÝ INŽENÝR: Sss! Co je to? Vsstát!

JINÝ MRAVENEK (skloní se k padlému): Mrtev.

PRVNÍ INŽENÝR: Prvý druhý odnést! Rychle!

(Dva Mravenci zvedají mrtvého.)

DRUHÝ INŽENÝR: Jaká česst! Padl na poli rychlosti!

PRVNÍ INŽENÝR: Jak to zvedáte? Příliš pomalu! Mrháte časem! Pustit!

(Oba Mravenci pustí mrtvolu.)

PRVNÍ INŽENÝR: Za hlavu za nohy zároveň. Ráz dva tři! Špatně! Pustit!

(Oba Mravenci pustí mrtvolu.) Za hlavu za nohy, ráz dva tři čtyři!

Odnést, marš! Ráz dva, ráz dva, ráz –

DRUHÝ INŽENÝR: – dva tři čtyři! Rychleji!

TULÁK: Aspoň že dost rychle umřel!

PRVNÍ INŽENÝR: Do práce! Do práce! Kdo víc má, musí víc pracovat.

DRUHÝ INŽENÝR: Víc potřebuje.

PRVNÍ INŽENÝR: Má víc co hájit.

DRUHÝ INŽENÝR: A víc co dobývat.

PRVNÍ INŽENÝR: Jsme národ míru. Mír znamená práci.

DRUHÝ INŽENÝR: A práce ssílu.

PRVNÍ INŽENÝR: A síla válku.

DRUHÝ INŽENÝR: Tak, tak!

HLAS: Pozor, ach pozor! Ustupte!

(Vejde Vynálezce, tápaje rukama.)

DRUHÝ INŽENÝR: Haló, náš Vynálezce!

VYNÁLEZCE: Pozor, pozor! Nenarazte do mé hlavy! Je ohromná, je ze skla, je křehká – Je větší než já – Uhněte, praskla by, roztříštila by se – Břink! Pozor, já nesu hlavu! Nenarazte! – Ustupte!

DRUHÝ INŽENÝR: Haló, xevede?

VYNÁLEZCE: Bolí, puká – Narazí o stěny, břink! Ne – ne – neobsáhnu jí oběma rukama! Ne – ne – nemohu jí už unést! Pozor, slyšíte? Fu, fu, fu!

PRVNÍ INŽENÝR: Co je?

VYNÁLEZCE: Stroj, nový stroj. V mé hlavě. Slyšíte, jak pracuje? Rozbije mi hlavu! Oh – oh – ohohoh... oh... ohromný stroj! Z cesty! Z cesty! Já nesu stroj!

PRVNÍ INŽENÝR: Jaký stroj?

VYNÁLEZCE: Válečný – Nesmírný, nejrychlejší, nejúčinnější drtič životů! Největší pokrok! Vrchol vědy! Fu, fu, fu, slyšíte jej? Deset tisíc, sto tisíc mrtvých! Fu, fu! Pořád pracuje! Dvě stě tisíc mrtvých! Fu, fu, fu, fu!

PRVNÍ INŽENÝR: Génius, co?

VYNÁLEZCE: Ohohoh, ta bolest! Praská mně hlava! Uhněte se, uhněte! Pozor, ať nenarazím! (Zachází.) Fu, fu, fu –

PRVNÍ INŽENÝR: Veliký duch. Největší učenec.

DRUHÝ INŽENÝR: Nic tak nesslerouží sstátu jako věda.

PRVNÍ INŽENÝR: Věda je velká věc. Bude válka.

TULÁK: Proč válka?

PRVNÍ INŽENÝR: Protože budeme mít nový válečný stroj.

DRUHÝ INŽENÝR: Protože nám ještě sschází kousek ssvěta.

PRVNÍ INŽENÝR: Kousek světa od břízy k borovici.

DRUHÝ INŽENÝR: A cesta mezi dvěma stébly trávy.
PRVNÍ INŽENÝR: Jediná volná cesta na jih.
DRUHÝ INŽENÝR: Otázka presstíže.
PRVNÍ INŽENÝR: A obchodu.
DRUHÝ INŽENÝR: Největší národní myšlenka.
PRVNÍ INŽENÝR: Buď my, nebo Žlutí.
DRUHÝ INŽENÝR: Nikdy nebylo války česstnější a nutnější –
PRVNÍ INŽENÝR: – než ta, kterou musíme chystat.
DRUHÝ INŽENÝR: Jsme připraveni.
PRVNÍ INŽENÝR: Jen mít příčinu!
SLEPEC: Ráz dva tři čtyři.

(Gong.)

PRVNÍ INŽENÝR: Co je?
HLASY: Posel! Posel!
POSEL (vběhne): Hlásím se: Hlídka jižní armády.
PRVNÍ INŽENÝR: Dobře.
POSEL: Podle rozkazu jsme přešli hranice Žlutých.
PRVNÍ INŽENÝR: Dál.
POSEL: Žlutí mne zajali a dovedli k veliteli.
PRVNÍ INŽENÝR: Dál.
POSEL: Dopis velitele.
PRVNÍ INŽENÝR: Ukaž! (Vezme listinu a čte): “Vláda Žlutých mravenců žádá Mraveniku, aby do tří minut stáhla zpět své vojsko ležící mezi břízou a borovicí na cestě mezi dvěma stébly trávy.”
DRUHÝ INŽENÝR: Sslyšte! Sslyšte!
PRVNÍ INŽENÝR: “Toto území je historickým, životním, průmyslovým, svatým a vojenským zájmem našeho státu, takže dle práva má mu náležeti.”
DRUHÝ INŽENÝR: Urážka! Nesstrpíme!
PRVNÍ INŽENÝR: “Současně nařizujeme svým plukům, aby zahájily postup.” (Pustí listinu.) Válka! Konečně válka!
DRUHÝ INŽENÝR: Konečně válka nám vnucená!
PRVNÍ INŽENÝR: Do zbraně!
NOVÝ POSEL (vběhne): Žlutí táhnou přes naše hranice.
PRVNÍ INŽENÝR (běží do mraveniště): Do zbraně! Do zbraně!

DRUHÝ INŽENÝR (do jiné chodby): Mobilizace! Do zbraně!
OBA POSLOVÉ (jinými chodbami): Do zbraně! Do zbraně!

(Poplašené sirény. Mravenci ze všech stran se hrnou do mraveniště.)

SLEPEC: Ráz dva tři čtyři. Ráz dva tři čtyři.

(Rostoucí lomoz uvnitř.)

TULÁK:

Do zbraně! Do zbraně! Vždyť cesta mezi stébly
je ohrožena! Slyšíte? Škvíra od stébla k stéblu,
píď země od trávy k trávě, vaše svaté právo,
největší zájem státu, největší otázka světa,
všechno je ve hře! Mravenci, do zbraně!

Jak bylo by možno žít, jinému kdyby patřil
svět mezi dvěma plevami! Kdyby tam jiný nosil
mravenčí ranečky do cizího mraveniště!

Sto tisíc životů za ta dvě stébla trávy
je příliš málo! Já byl jsem ve válce, ó,
to přec je řemeslo pro hmyz! Kopejte zákopy,
ryjte se v hlíně, švarmlinie útočí,
laufšrit přes kupy mrtvol, bajonet auf,
padesát tisíc mrtvých, abyste dobyli
dvacet kroků latrín! Hurá, do zbraně!

Vždyť jde o zájem celku, jde o odkaz vašich dějin,
ba víc, o svobodu vlasti, ba víc, o světovládu,
ba víc, jde o dvě stébla! Takovou velkou věc
mohou jen mrtví vyřídit! Do zbraně! Do zbraně!

KUKLA:

Celá zem se chvěje!
Něco velkého se děje!
Já se rodím!

(Za víření bubnů vycházejí čtyři Mravenců s puškami, bodáky a kulomety, s kovovými přílbami na hlavách, a staví se do fronty.)

Vystupuje První inženýr s odznakem vojevůdce, jeho štáb, Druhý inženýr jako náčelník generálního štábu a svita důstojníků.)

TULÁK (jde podle fronty):

Výcvik je vidět. Pozor! Vergatterung!

Vojáci, vlast vás posílá do boje,

abyste padli. Dvě stébla trávy

se dívají na vás.

PRVNÍ INŽENÝR (na výstupku): Vojáci! Vidíme se nuceni vás povolat pod vaše prapory. Sveřepý nepřítel nás zrádně přepadl, aby předběhl naše mírumilovné přípravy. V této vážné chvíli se jmenuji diktátorem.

DRUHÝ INŽENÝR: Ssláva diktátoru! Chlapi, volejte, nebo...

VOJÁCI: Sláva diktátoru!

PRVNÍ INŽENÝR DIKTÁTOR (salutuje): Díky. Pochopili jste příkaz doby. Vojáci, bojujeme za svobodu a právo –DRUHÝ INŽENÝR: – a za velikost státu...

DIKTÁTOR: – a za velikost státu. Budeme se bít za civilizaci a vojenskou čest. Vojáci, jsem s vámi do poslední kapky krve.

DRUHÝ INŽENÝR: Náš milovaný vojevůdce, ať žije!

VOJÁCI: Ať žije!

DIKTÁTOR (salutuje): Znam své vojáky. Budeme bojovat do konečného vítězství. Ať žije náš čacký materiál, hurá!

VOJÁCI: Hurá! Hurá!

DIKTÁTOR (k Inženýru – náčelníkovi generálního štábu): První, druhá divize útočí. Čtvrtá divize obejde borovici a vrazí do mraveniště Žlutých. Pobjíže ženy i zárodky. Třetí divize v záloze. Nikoho neživit.

DRUHÝ INŽENÝR – NÁČELNÍK GENERÁLNÍHO ŠTÁBU (salutuje): Podle rozkazu!

DIKTÁTOR: K tomu nám dopomáhej bůh. Vojáci, vpravo bok, marš!

(Zavíří bubny.)

NÁČELNÍK GENERÁLNÍHO ŠTÁBU: Vpravo bok, marš!

Ráz dva, rraz dva, rrráz dva! (V čele Mravenců táhne vlevo.)

DIKTÁTOR: Ráz dva! Válka nám vnucená! Ráz dva, ráz dva! Ve jménu práva! Nikoho neživte! Za rodné krby! Ráz dva! Ráz dva! My se jen bráníme! Válka o svět! Za větší vlast! Ráz dva! Odvěky nepřítel!

Národní vůle! Do boje, bijte! Dějinné nároky! Skvělý duch vojska! Ráz dva! Ráz dva!

(Nové a nové čtyry táhnou za víření bubínků.)

DIKTÁTOR: Nazdar, vojáci! Přijdu pak za vámi! Pátý pluk, sláva! Vítěz u šišky! Veliká doba! Jdete do vítězství! Dobývat světa! Nádherný elán! Ráz dva! Ráz dva! Sedmý pluk, hurá! Bijte je, vojáci! Žlutí jsou skety! Palte a sekejte, hrdinové!

POSEL (příběhne): Žlutí vtrhli na planinu mezi kořenem borovice a kamenem.

DIKTÁTOR: Vše podle plánu. Rychleji, vojáci. Ráz dva! Válka nám vnucená za čest a slávu potřeba státu nikoho nešetřit idea práva držte se vojáci výhra je naše největší okamžik světových dějin marš marš marš!

(V dále temné rány: bzum, bzum.)

DIKTÁTOR: Bitva se začíná. Druhá výzva! (Dívá se nůžkovým dalekohledem k bojišti.)

SLEPEC: Ráz dva tři čtyři, ráz dva...

(Rostoucí dunění.)

KUKLA (křičí):

Země už puká. Slyšte mé znamení!

Hlubiny světa

pracují v bolesti k mému zrození!

DIKTÁTOR: Druhá výzva! Třetí výzva! Do zbraně! Do zbraně! (Ke Generálnímu ubytovateli.) Vydát zprávu!

UBYTOVATEL (vyvolává): Za krásného počasí strhla se konečně bitva. Náš hrdinný materiál bojuje za skvělé nálady.

(Nové čtyry vycházejí za víření bubnů z mraveniště.)

DIKTÁTOR: Vpravo bok, marš! Ráz dva! Ráz dva! Rychleji, chlapi!

POSEL (příběhne): Naše pravé křídlo couvá. Pátý pluk úplně zničen.

DIKTÁTOR: Podle plánu. Šestý na jeho místo.

POSEL (odběhne).

TULÁK:

Haha, dle plánu! Tak je to v pořádku,
když sama Smrt slouží co generál u štábu
a plní rozkazy: Poslušně hlásím,
pátý pluk zničen, zu Befehl, podle plánu.
Ó tohle znám a tohle jsem viděl už,
viděl jsem širé pole poseté mrtvými,
rozbité lidské maso přimrzlé ve sněhu,
viděl jsem velký štáb a samu Smrt s lampasy,
na prsou plno řádů, s vlajícím chocholem
přehlížet padlé, zda lehli si podle plánu
na mapě mrtvých.

(Přibíhají nosítkáři s raněnými.)

RANĚNÝ (řve): Pátý pluk! Náš pluk! Všichni jsme pobiti! Přestaňte už!

(Klape telegraf.)

TELEGRAFNÍ DŮSTOJNÍK (čte depeši): Pátý pluk zničen. Čekáme rozkaz.

DIKTÁTOR: Šestý na jeho místo. (K Ubytovateli.) Vydejte zprávu.

UBYTOVATEL (vyvolává): Bitva se úspěšně rozvíjí. Pátý pluk se zvláště vyznamenal, odrazil hrdinně všechny útoky, načež byl vystřídán šestým.

DIKTÁTOR: Bravo. Udílím vám velký řád Virtuti.

UBYTOVATEL: Díky. Konám jen svou povinnost.

KULHAVÝ NOVINÁŘ (přiblíží se s notýskem): Novinář prosím. Mamama-máme hlásit vivivi-vítězství?

DIKTÁTOR: Ano. Úspěšné operace. Dík plánům dávno připraveným. Podivuhodný duch našeho materiálu. Nezadržitelný postup. Nepřítel demoralizován.

KULHAVÝ NOVINÁŘ: Vyvyvy... vy vy... vyvyvy... vy vy –

DIKTÁTOR: Pravíte?

KULHAVÝ NOVINÁŘ: – vytiskneme všechno.

DIKTÁTOR: Dobře. Spoléháme na součinnost tisku. Nezapomeňte na podivuhodný duch.

KULHAVÝ NOVINÁŘ: Tisk vyvyvy – vykoná svou popo-po-povinnost.
(Odběhne.)

DOBRODĚJ (s kasičkou): Pomoc pro raněné! Všechno pro raněné!
Milodary pro raněné! Dávejte raněným! Pomoc pro mrzáky! Všechno
pro mrzáky! Pomozte raněným!

DIKTÁTOR (k důstojníkovi): Druhá divize útok! Musí prorazit! Za všech
obětí!

DOBRODĚJ: Pro naše hrdiny! Pomozte bratřím! Pomoc pro raněné!

TULÁK: Všechno pro raněné! Válku pro raněné! Všechno pro jejich rány!

DOBRODĚJ: Pomoc pro mrzáky! Dávejte raněným!

TULÁK (utrhne si knoflík a dává jej do kasy): Všechno pro raněné!
Poslední knoflík pro válku!

JINÝ RANĚNÝ (sténá v nosítkách): Ou ou ou, dorazte mne! Ou ou ou!

DOBRODĚJ (zachází): Pomozte raněným...

(Klape telegraf.)

TELEGRAFISTA: Pravé křídlo Žlutých couvá.

DIKTÁTOR: Pronásledovat! Dobíjet! Nezdržovat se se zajatými!

UBYTOVATEL (vyvolává): Nepřítel na zmateném útěku. Naše pluky jej
ženou v nádherném rozmachu, pohrdající smrtí.

DIKTÁTOR: Čtvrtá výzva!

UBYTOVATEL (odběhne do mraveniště).

TELEGRAFISTA: Šestý pluk zničen do posledního muže.

DIKTÁTOR: Podle plánu. Devátý na jeho místo. Čtvrtá výzva!

(Vystupují nové čtyři ozbrojenců.)

DIKTÁTOR: Poklus!

(Mravenci běží poklusem k bojišti.)

TELEGRAFISTA: Čtvrtá divize obešla borovici a vpadla zadem do
mraveniště Žlutých. Posádka pobita.

DIKTÁTOR: Srovnat se zemí! Vybít ženy a zárodky!

TELEGRAFISTA: Střed nepřátel otřesen. Vyklidili úpatí přesličky.

DIKTÁTOR: Naše vítězství! (Klesá na kolena a snímá přílbu.) Veliký bože
mravenců, dal jsi zvítězit pravu! Jmenuji tě plukovníkem. (Vyskočí.)
Třetí divize na nepřítel! Všechny zálohy za ním! Nikoho neživit! Žádní
zajatci! Kupředu! (Vrhá se na kolena.) Spravedlivý bože síly, ty víš, že
naše svatá věc – (Vyskočí.) Jen na ně! Na ně! Útočit! Hnát je! Všechno

pobít! Vláda nad světem rozhodnuta! (Pokleká.) Bože mravenců, v této veliké chvíli... (Tiše se modlí.)

TULÁK (skloněn nad ním, tiše): Vláda nad světem? Ubohý mravenče, ty jmenuješ světem ten kousek hlíny a trávy, co znáš? Tu mizernou, špinavou píd' země? Zašlápnout celé tvé mraveniště i s tebou, a ani koruna stromu nad vámi nezašumí, ty blázne!

DIKTÁTOR: Kdo jsi?

TULÁK: Teď jenom hlas; včera snad voják v jiném mraveništi. Jak je ti, dobyvateli světa? Cítíš se dost veliký? Nezdá se ti příliš malá ta hromádka mrtvol, na které stojí tvá sláva, chudáku?

DIKTÁTOR (vstane): Vše jedno. Prohlásím se císařem.

(Klape telegraf.)

TELEGRAFISTA: Druhá divize žádá o posily. Náš materiál se cítí vyčerpán.

DIKTÁTOR: Cože? Vydržet! Bičem na ně!

TELEGRAFISTA: Třetí divize je uvedena ve zmatek.

JEDEN MRAVENEC (utíká přes scénu): Běžíme!

DIKTÁTOR: Pátá výzva! Všichni do zbraně!

KŘÍK (za scénou): Zastavte! Ne, ne! Zpátky!

PRONIKAVÝ VÝKŘIK: Spaste se!

DIKTÁTOR: Pátá výzva! Marodí do pole! Všichni do pole!

VOJÁK (prchá zleva): Bijí nás! Běžte!

DVA VOJÁCI (běží zprava): Obešli nás! Utečte!

VOJÁK (zleva): Na západ! Utíkejte k západu!

VOJÁCI (zprava): Obešli nás od západu. Běžte na východ!

DIKTÁTOR (řve): Zpátky! Na svá místa! Do pole!

HLOUČEK ZPRAVA (v šíleném úprku): Pryč! Stříkají plameny!

HLOUČEK ZLEVA: Na západ! Spaste se! Z cesty!

PŘÍVAL ZPRAVA: Utečte, honí nás! Na východ!

PŘÍVAL ZLEVA: Na západ! Z cesty! Jsou tady.

(Oba proudy se začnou v panice rvát a pobíjet.)

DIKTÁTOR (skočí na ně a bije do nich): Zpátky! Skety! Dobytku, já jsem váš císař!

JEDEN VOJÁK: Kuš! (Skolí ho.) Prchejte!

DRUHÝ INŽENÝR – NÁČELNÍK GENERÁLNÍHO ŠTÁBU (vběhne poraněn a skočí na výstupek): Mají město! Zhasit světla!

ŽLUTÍ (vnikají z obou stran): Hurá! Hurá! Mraveniště je naše!

(Světla zhasnou. Tma, vřava, zmatek.)

HLAS DRUHÉHO INŽENÝRA: Do boje. Á-á!

HLAS ŽLUTÉHO VŮDCE: Do chodeb za nimi! Nikoho neživit! Pobijte všechny muže!

KŘÍK UBÍJENÝCH MUŽŮ: Ááááá!

SLEPEC: Ráz dva! Ráz dva! Ráz dva!

ŽLUTÝ VŮDCE: Pobijte ženy a zárodky!

KŘÍK ŽEN: Íííííí!

SLEPEC: Ráz dva! Ráz dva!

ŽLUTÝ VŮDCE: Za nimi! Vraždit! Všechno vyvraždit!

(Vzdalující se ryk.)

SLEPEC: Ráz dva! Ráz dva! Ráz aaáh!

ŽLUTÝ VŮDCE: Světlo!

(Rozsvětlí se. Přední scéna je prázdná. Žlutí pronikají do chodeb a vrhají Mravenčany z hořejších pater dolů. Všude hromady mrtvol.)

ŽLUTÝ VŮDCE: Výborně, Žlutí! Všechno pobít!

TULÁK (potácí se mezi hromadami mrtvých): Generále, dost už!

ŽLUTÝ VŮDCE: Vítězství Žlutých! Vítězství práva a pokroku! Naše je cesta mezi dvěma stěbly! Nám Žlutým patří svět! Prohlašuji se za vladaře vesmíru!

(Vřava se vzdaluje do chodeb.)

KUKLA (zmítá sebou): Já... já... já!

ŽLUTÝ VŮDCE (klesá na kolena a snímá přilbu): Nejspravedlivější bože, ty víš, že bojujem jenom za právo. Naše dějiny, naše národní čest, naše obchodní zájmy...

TULÁK (vyrazí a povalí ho kopnutím, rozšlapává a roztírá botou): Ach ty hmyze! Ty pitomý hmyze!

Opona

EPILOG

Život a smrt

Vnitřek lesa. Černočerná noc. V popředí spí Tulák.

TULÁK (ze sna): Dost, generále! (Probouzí se.) Co, já jsem spal? Kde to jsem? Ta hrozná tma! Já ne – ne – já nevidím – Nevidím vlastní prst před očima – Kuklo! Kuklo! (Vstává.) Co že je taková tma? Nevidím na krok – Kdo to mluví? Kdo je tu? (Křičí.) Kdo je tu? Ne, to je jenom můj hlas. Ale co že nic nevidím? (Hmatá kolem sebe.) Nic... nic... nic... (Křičí.) Je něco? Je vůbec něco? Propast, všude ta strašná propast! Na kterou stranu začnu padat? Kdybych se měl čeho podržet! Není nic! Není nic! Ó bože, já mám strach! – Kam se podělo nebe? Kdyby aspoň nebe zůstalo! Nebo jediná bludička! Jediná lidská sirka! Kdyby – aspoň – nějaký směr zůstal! Kde to jsem? (Kleká.) Já mám strach! Světlo! Kdyby jen světlo bylo!

HLAS (ze tmy): Vždyť je světlo. Světla dost –

TULÁK (leze po zemi): Jediné lidské světélko! Jen jeden paprsek!

JINÝ HLAS: Ten hlad! Ta žízeň!

JINÝ HLAS: Volám tě! Pojď! Hledám tě, volám: Pojď!

TENKÝ HLAS: Píti píti pít –

TULÁK: Proboha jen jiskřičku světla! Co je to? Kde jsem?

HLAS CHROBÁKA (v dáli): Má kulička! Kde je má kulička?

TULÁK: Světlo!

HLAS: Ta žízeň! Ten hlad!

MROUCÍ HLAS: Dorazte mne! Dorazte!

JINÝ HLAS: Bud' má!

JINÝ HLAS: Ahou, ahahou! Mám ho!

TULÁK: Světlo! Co je to tady? Aha, kamení.

HLAS: Ta žízeň! Ta žízeň!

JINÝ HLAS: Milost!

TULÁK: Aspoň jiskřičku vykřesat! (Tluče kamenem o kámen.) Jedinou jiskru světla! Poslední jiskřičku!

(Z kamene vytrysknou jiskry. Vnitřek lesa se rozžihá přízračným jasem.)

TULÁK (vstává): Světlo!

HLASY (prchající): Utečte, světlo! Prchejte!

TULÁK: Aach, ta krása!

HLASY (za scénou blížící se): Světlo! Světlo!

KUKLA: Kdo mne volá?

TULÁK: Chválabohu světlo!

(Rostoucí záře a tichá hudba.)

KUKLA:

Na kolena! Na kolena!

Já – já – já vyvolená

přicházím na svět!

HLASY (blížící se): Pohleďte, světlo!

KUKLA:

V bolesti rození

puká mé vězení.

Nevídané a neslychané

se skutkem stane.

Já budu!

(Do zářícího středu vletí rej Jepic a tančí.)

TULÁK: Kde jste se vzaly, průsvitné mušky?

PRVNÍ JEPICE (vyletí ze středu ostatních a víří):

Ó – ó – ó!

(Stane.)

Jako paprsek ze tmy

vytryskl zářivý, věčný,

ohromný jepičí život!
Tančete, sestry! Ó – ó – ó!
(Víří.)

CHÓR JEPIC:

Kroužíme život!
Tančíme život!
My jsme sám život!
Živote! Živote!

PRVNÍ JEPICE (stane):

Ze zvonění paprsků jsou spředená naše křídla,
od hvězdy k hvězdě ze světelných nití tkal je
odvěký božský tkadlec. Tančíme vesmírem,
my, duše života, zrozené světlem,
obrazy boha, který –
(Klesá mrtva.)

DRUHÁ JEPICE (vystoupí a víří):

– který v nás vidí sebe.
Ó – ó – ó! Věčný, věčný je život.

TULÁK (motá se k ní): Jak... jakže, tedy je věčný?

DRUHÁ JEPICE:

Žít, kroužit, vířit! Z hloubi vesmíru
nám odpovídá tvůrčí, nesmírné
víření křídel jepicích. Nám dán je
tajemný úkol věčně vířiti,
z křídel nám prší harmonie sfér,
ó jaké poslání a jaká tvůrčí radost
být jepicí! Žít, to je kolotat!
Ó – ó – ó.

(Víří.)

CHÓR JEPIC:

Věčný, věčný je život!

TULÁK (mezi nimi):

Ó jaké poslání a jaká tvůrčí radost –

CHÓR JEPIC:

– kolotat! Sestry, do kola!

DRUHÁ JEPICE (stane):

Rozviňte život! Co jsme jiného
my, z nejjemnějších látek utkané,
než myšlenky a duše stvoření?
Jsme průsvitné! Jsme bez tíhy a zmaru!
Jsme život sám! Jak jiskry z boží výhně
jsme vytryskly a velebíme –
(Padá mrtva.)

TULÁK: Hleďte, je mrtva!

TŘETÍ JEPICE (vystoupí a víří):

Ó – ó – ó!

(Stane.)

Celý svět s námi krouží, děkuje, chválí,
velebí, skáče a kolotá
před tebou, velký, milostný, neskonaly,
jepičí dare života!
Radosti bezoddyšná, ty věčné opojení,
buď žehnán, reji života,
ohnivý tanci, jemuž konce není,
buď s námi...

(Padá mrtva.)

TULÁK (zvedne ruce a točí se): Ó – ó – ó –

CHÓR JEPIC:

Buď požehnán, buď požehnán!

TULÁK: Živote, živote, ty jsi nás uhranul! Vždyť i já, stará zmořená
muška, kroužím a křičím, živote...

CHÓR JEPIC:

Buď požehnán, buď požehnán!

TULÁK: Nech nás žít, nás všechny! Hleď, každý chce žít! Každý se tolik
brání, a každý bojuje na svou pěst! Vidíš, kdybychom tak jednou to
zkusili dohromady! Kdybys ty sám nás vedl proti – proti zániku! Proti
smrti!

CHÓR JEPIC:

Buď požehnán! Buď veleben!

(Jepice po jepici padá mrtva.)

TULÁK: Všichni bychom šli za tebou! Všechny mušky a všichni lidé, a myšlenky, a díla, a havěť vodní, a mravenci, a tráva, všechno se spojí s tebou! Ale dřív se musíme spojit my, my všichni, kdo žijeme, do jednoho regimentu; a ty nás povedeš, živote všemohoucí –

CHÓR JEPIC:

Bud' život požehnán!

KUKLA (pronikavě vykřikne): Místo! (Roztrhne svůj obal a vyskočí jako Jepice.) Tu jsem!

TULÁK (vrávorá k ní): Ty, kuklo? Ty? Ukaž se! Ty jsi se konečně zrodila?

KUKLA-JEPICE (vyběhne a počne vířit):

Ó – ó – ó!

TULÁK (za ní): Cože, nic většího?

KUKLA-JEPICE (víří):

Ó – ó – ó!

(Stane.)

Já vládu života vyhlašuji. Já poroučím tvorstvu: žij, neb částví života přišlo.

(Víří.)

Ó – ó – ó!

NĚKOLIK POSLEDNÍCH JEPIC:

Věčný, věčný je život!

(Padají mrtvy.)

KUKLA-JEPICE (stane):

Celý svět bobtnal, aby mne zrodil,
a pukal bolestí. Slyšte, ó slyšte,
ohromné poselství nesu; zvěstuji
nesmírné věci; ticho, ticho,
já veliká přináším slova. –

(Padá mrtva.)

TULÁK (kleká k ní): Vstaň, muško! Proč jsi padla? (Zvedá ji.) Mrtva! Je mrtva! Ach líbezné líčko, ach oči jasné a čist'ounek! Mrtva! Slyšíš, kuklo? Co jsi chtěla říci? Mluv ještě! (Nese ji v náručí.) Mrtva! Jak je lehýnká, ó bože, jak je krásná! Proč musela umřít? K čemu ten hrozný nesmysl! Muško! (Klade ji na zem.) Mrtva! (Leze po zemi a prohlíží

mrtvé jepice, zvedaje jim hlavy.) I ty jsi mrtva, tanečnice? I ty, která jsi zpívala! I ty, mladičká! Ach tyhle rty se už neozvou! Mrtva! Slyšíš, zelená muško? Kdybys jen oči otevřela! Hleď, je tak dobře žít! Probud' se, žij přece! Buď – život – požehnán! (Plazí se na kolenu dopředu.) Buď požehnán! Hu! Kdo na mne sáhl? Jdi pryč! (Záře zhasne, jen ostrý paprsek dopadá na Tuláka.) Kdo je tu? Huhu, pusť, vždyť mne mra-, mrazí! Kdo jsi? (Šermuje rukama do prázdna.) Pryč tu studenou ruku! Já nechci... (Vstane.) Nesahat! Kdo jsi? (Brání se.) Ale tak pusť, co mne škrtíš? Haha, ty jsi, počkej, já tě znám, ty jsi... ty jsi Smrt! Tolikrát jsem tě dnes viděl! Ale já ne – nechci – Pusť, kostroune! Bezoká! Hnusná! Já ještě ne... (Zápasí do prázdna.) Přestaň!

(Zprava se plazí dva Slimáci.)

PRVNÍ SLIMÁK: Štůj. Něčo tu šušťí!

DRUHÝ SLIMÁK: Ty vošle, tak čouvni!

TULÁK (zápasí): Tumáš, zubatá! Hahaha, dostalas! (Sražen na kolena.)

Nech mne! Nedus tolik! Povol! Já chci jen žít; copak i to je mnoho? (Zvedá se a rozhání se rukama.) Nedám ti život, smrťáku, nedám!

Tumáš! (Padá.) Ó, i nohu nastavuješ!

PRVNÍ SLIMÁK: Ty, šlimáku.

DRUHÝ SLIMÁK: Čo?

PRVNÍ SLIMÁK: Von zápaší še šmrtí.

DRUHÝ SLIMÁK: Budem še koukat, jo?

TULÁK (pozvedá se): Nech mne žít! Co ti to udělá? Jen protentokrát!

Aspoň do zítřka! Nech... jen... vydechnout! (Zápasí.) Pusť, neškrť! Já nechci umřít! Tak málo jsem užil! (Výkřik.) Aách! (Padne na tvář.)

PRVNÍ SLIMÁK: To je švanda, vid'?

DRUHÝ SLIMÁK: Ty, šnečku.

PRVNÍ SLIMÁK: Čo?

DRUHÝ SLIMÁK: Von už sčípnul.

TULÁK (vzchopí se na kolena): Ty i padlého škrtíš, zbabělá? Pusť už, ať povím – všem – Já chci – ještě chvílku – (Vstane a vrávorá.) Nech – žít!

Jenom žít! (Křičí.) Ne! Jdi pryč! Mám ještě tolik co říci! (Klesá na kolena.) Víím – teď – jak žít. (Padne naznak.)

PRVNÍ SLIMÁK (leze pomalu vpřed): No, už je po ňom.

DRUHÝ SLIMÁK: Ježuš, ježuš, to je rána. Ach jejej. Takový neštěstí!

Proč jší náš vopuštil?

PRVNÍ SLIMÁK: Čo tak lamentuješ? To še náš netejká.

DRUHÝ SLIMÁK: Ale to víš, to še jen tak říká, když někdo umře.

PRVNÍ SLIMÁK: Jojo. Tak ležeme.

DRUHÝ SLIMÁK: Jojo. To už tak na švětě chodí.

PRVNÍ SLIMÁK: Jen aby bylo málo šlimáků a hodně kapušty.

DRUHÝ SLIMÁK: Jej šnečku, koukej.

PRVNÍ SLIMÁK: Čo?

DRUHÝ SLIMÁK: Čo tu je mrtvejch jepič.

PRVNÍ SLIMÁK: Kdyby to ašpoň k žrádlu bylo.

DRUHÝ SLIMÁK: Jojo. Tak ležeme, vid'?

PRVNÍ SLIMÁK: Jenom když my jšme živi.

DRUHÝ SLIMÁK: To ši myšlím. Povídám, šlimáku...

PRVNÍ SLIMÁK: Čo?

DRUHÝ SLIMÁK: Šladko je žíti.

PRVNÍ SLIMÁK: Ba jo! Ať žije život, víš.

DRUHÝ SLIMÁK: Tak ležeme. (Zacházejí do kulis.)

PRVNÍ SLIMÁK: To byla legrače, vid'?

DRUHÝ SLIMÁK: No ba. Jenom – když – my jšme živi. (Zajdou.)

(Pauza. Svítá. Ptáci se probouzejí.)

DŘEVORUBEC (vychází z pozadí se sekerou na rameni. Uvidí za keřem mrtvolu Tulákovu a skloní se k ní): Kdo je to? Strejdo, slyšíte? No, strejčku, probud'te se. Co je vám? (Vstane, sejme čepici a pokřičuje se.)

Nebožtík. Chudák stará. (Pauza.) Má to – aspoň – odbyto.

TETKA (jde zleva. Nese novorozené ke křtu): Dobrytro pámbu. Co tam máte, strejčku?

DŘEVORUBEC: Dobrytro, teta. Někdo tady umřel. Tulák je to.

(Pauza.)

TETA: Chudák.

DŘEVORUBEC: A co vy, teta? Ke křtu? Ke křtu?

TETA: To je sestřin kluk. Všvš. Všvš.

DŘEVORUBEC: Jeden se narodí a jeden umře.

TETA: A pořád je lidí dost.

DŘEVORUBEC (lechtá dítě pod bradou): Ks, ks, klu! Počkej, až vyrosteš!

TETA: A co, strejče, třeba mu bude líp než nám.

DŘEVORUBEC: Ale copak, jen když má člověk pořád co dělat.

ŠKOLAČKA (vyjde zprava s mošnou na zádech): Pochválen Pan...

TETA: Navěky.

DŘEVORUBEC: Navěky. (Školačka zajde.) To je dnes krásně, vid'te teta?

Člověk to ani neumí povědít.

HLAS ŠKOLAČKY: Pochválen Pan...

HLAS MUŽE (za scénou): Navěky.

TETA: Ba, krásný den se nám dělá.

POUTNÍK (vyjde zleva): Dobrý den.

TETA: Dobrý den.

DŘEVORUBEC: Šťastný dobrý den.

Opona

DOPLNĚK PRO REŽISÉRA

V epilogu Poutník je totožný s Tulákem, Cítí-li režisér potřebu smírného konce, užij této varianty (od odchodu Slimáků):

(Pauza. Svítá. Ptáci se probouzejí. Rány sekyrou.)

TULÁK (probouzí se): Ránv! – Rány! – Rány boží! (Usedne.) Co je? –

(Ticho.)

Ach, těžký sen jsem měl!

(Rány sekyrou.)

PRVNÍ HLAS: Ach bože!

DRUHÝ HLAS: Ale copak, jenom když je člověk živ.

TULÁK:

Jen když je živ... Tak tedy neumřel?
A tedy... vlastně... nic se neudálo?
Viděl jsem, co jsem viděl,
či se mi to jen zdálo?
A kdyby to i pravda bylo,
nic nestalo se, nic se nezměnilo,
jen když zas člověk žije dál.
I vy jste živi.

(Pauza.)

Co je to platno: život je tady,
i když jen jepičí.
Ať děje se co chce, znova jest
a nikdo a nic ho nezničí.
Co je to platno: musí se nést.

PRVNÍ HLAS: Ba, je to dřina.

DRUHÝ HLAS: Ale mlč, jenom když má člověk pořád co dělat.

TULÁK:

Pořád co dělat! Tak je to, ano,
vždyť i sám život co dělat má neustále,
jako by něco nebylo doděláno,
jako by za něčím se muselo dál a dále,
a byť bys člověkem anebo broukem byl,
žiješ, aby celý svět žil,
a pořád je co dělat.

(Vystoupí dva Drvoštěpové.)

PRVNÍ DRVOŠTĚP: Dobrytro, strejce.

DRUHÝ DRVOŠTĚP: Hledáte práci?

TULÁK: Cože?

PRVNÍ DRVOŠTĚP: No hledáte-li práci?

TULÁK:

Lidi, já pořád hledám, já hledám odjakživa,
hledám v životě smysl a život se na mne dívá,
koukejte na ty husté dlouhé řady,

a všechno to žije.

A snad i sám život něco v sobě hledá,
a proto se nikdy zahubit nedá,
a třeba sám sebe hubí a neví si se sebou rady
a plní sebe sama, pořád trvá dál,
jako by rád se na sobě sám něčeho dočkal,
něčeho lepšího. Možná že hledám i práci.

PRVNÍ DRVOŠTĚP: Nechtěl byste nám pomáhat?

TULÁK: Cože?

DRUHÝ DRVOŠTĚP: No abyste nám pomohl kácet dříví.

TULÁK: Pomáhat?

PRVNÍ DRVOŠTĚP: No ba, kdyby si lidi neměli pomáhat –

TULÁK:

Vy jste to řekli, ano! Musí se pomáhat!
A není ztraceno nic, pokud je pomoci možno.
A nebudeš ztracen sám,
když uvidíš život trápit se nebo bloudit:
pokud lze člověku pomoci,
není proč ho soudit!

DRUHÝ DRVOŠTĚP: Tak co, šel byste?

TULÁK: Já jdu s vámi.

(Vyjde Poutník.)

POUTNÍK: Dobrytro. Do práce? Do práce?

PRVNÍ DRVOŠTĚP: No ba, do práce.

DRUHÝ DRVOŠTĚP: Jako každý den.

POUTNÍK: A krásně je.

TULÁK: Ba, krásný den se nám dělá.

POUTNÍK: Tak dobrý den!

PRVNÍ DRVOŠTĚP: Dobrý den!

TULÁK: Šťastný dobrý den!

CELÝ SVĚT: Šťastný dobrý den! Šťastný – dobrý – den!

Opona

Život a doba spisovatele Karla Čapka v datech

1890

Narozen 9. 1. v Malých Svatoňovicích. Otec MuDr. Antonín Čapek (1855-1929), matka Božena, rozená Novotná (1866-1924). Sourozenci: Helena (1886-1961), provdaná Koželuhová, ovdověla, od roku 1930 provdaná Palivcová; Josef (1887-1945) ženatý od roku 1919.

1895-1901

V Úpici, kde rodina bydlí, navštěvuje obecnou školu a jednu třídu měšťanské školy.

1901-1909

Středoškolská studia začíná v Hradci Králové, posléze pokračuje v Brně, končí maturitou v Praze.

1907

Rodina se stěhuje z Úpice do Prahy.

1909-1915

Studuje na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy filozofii, estetiku, dějiny výtvarného umění, anglistiku, germanistiku a bohemistiku. (V letech 1910-1911 studuje v Berlíně a v Paříži.) V listopadu 1915 je promován na doktora filozofie.

1917

Působí jako domácí učitel Prokopa Lažanského na zámku v Chyších u Žlutic. V říjnu nastupuje do redakce Národních listů.

1921-1938

Je členem pražské redakce Lidových novin, v letech 1921-1923 pracuje v Městském divadle na Královských Vinohradech jako dramaturg a režisér.

1922

Poprvé představen prezidentu T.G. Masarykovi.

1925

Je zvolen předsedou československé odbočky Penklubu, kterou pomáhá založit. Stěhuje se s bratrem Josefem do nového domu na Vinohradech.

1931

Jmenován členem mezinárodního výboru pro duševní spolupráci Společnosti národů (stálý výbor pro literaturu a umění).

1933

Pracuje ve Výboru pro pomoc německým uprchlíkům, je místopředsedou Penklubu.

1934

Organizuje pomocnou sociální akci Demokracie dětem.

1935

Žení se s Olgou Scheinpflugovou, počátky stavebních úprav domu ve Strži, který novomanželé dostali od Václava Palivce do doživotního užívání.

1937

Účastní se světového kongresu Penklubů v Paříži.

1938

Podílí se na organizaci světového kongresu Penklubů v Praze. Opakovaně je navrhován na Nobelovu cenu za literaturu. Po mnichovské konferenci (29. - 30.9. 1938) čelí nenávislné kampani, bojuje s českým fašismem a prožívá nejtěžší období svého života. Umírá 25.12. na zápal plic. Pohřeb na Vyšehradě se koná 29.12.

První vydání knih Karla Čapka

- 1917 - Boží muka
- 1918 - Pragmatismus čili Filozofie praktického života
 - Krakonošova zahrada
 - Nůše pohádek
- 1920 - Loupežník
 - Kritika slov
 - RUR
- 1921 - Trapné povídky
 - Ze života hmyzu (společně s Josefem Čapkem)
- 1922 - Lásky hra osudná (společně s Josefem Čapkem)
 - Zářivé hlubiny a jiné prózy
 - Továrna na absolutno
 - Věc Makropolis
- 1923 - Italské listy
- 1924 - Krakatit
 - Anglické listy
- 1925 - Jak vzniká divadelní hra a průvodce po zákulisí
 - O nejbližších věcech
- 1927 - Adam stvořitel
 - Skandální aféra Josefa Holouška
- 1928 - Hovory s T.G.M. (1. díl)
- 1929 - Povídky z jedné kapsy
 - Povídky z druhé kapsy
 - Zahradníkův rok
- 1930 - Výlet do Špatněl
- 1931 - Hovory s T.G.M. (2. díl)
 - Marsyas čili na okraji literatury
- 1932 - Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přívazek
 - Obrázky z Holandska
 - Apokryfy
 - O věcech obecných čili zoon politikon

- 1933 - Dášenska čili život štěněte
 - Hordubal
- 1934 - Povětroň
 - Obyčejný život
- 1935 - Hovory s T.G.M. (3. díl)
 - Mlčení s T. G. Masarykem
- 1936 - Válka s mloky
 - Cesta na sever
- 1937 - Bílá nemoc
 - Jak se dělají noviny
 - První parta
- 1938 - Matka
 - Jak se co dělá
- 1939 - posmrtně - Život a dílo skladatele Foltýna (torzo románu)